

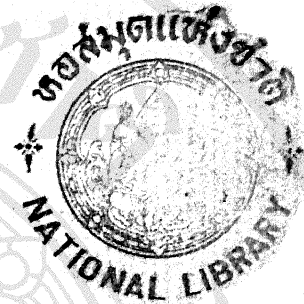
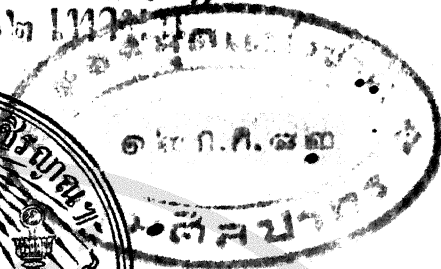

คำกลอนสรรเสริญพระบารมี
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ภาคที่ ๓

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
ให้พิมพ์พระราชทานในการบำเพ็ญพระราชกุศล
เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ
เจ้าฟ้าฯ กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา
สิ้นพระชนม์มาถึงศตมาท
ณวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘

ก
895.911082
น5172คก
ฉ.1

“เฉื่อยชาหลัก” เกล็ด ๓๑๒ เหนือ

คำกลอนสรรเสริญพระบารมี
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภาคที่ ๓
[เหนือแผ่นหนัง]

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
ให้พิมพ์พระราชทานในการบำเพ็ญพระราชกุศล
เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ

เจ้าฟ้าฯ กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา

สิ้นพระชนม์มาถึงศตมาห

ฉวนที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

“เทพา” “เทพัน”

845.911082

4517200

ก.ค.

ก.ค. ๒๕๕๕

อธิบาย

หนังสือพระราชทานในจารทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เมื่อพระศพ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรณิชนวาทิน ครอบงำด้วยพระกรุณาธิคุณ ได้พิมพ์ ประชุมคำกลอนสรรเสริญพระบารมีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว มาแล้ว ๒ ภาค หนังสือพระราชทานแจกในจารพระศพครบ ศตมาศ จึงพิมพ์ประชุมกลอนสรรเสริญพระบารมีพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกภาค ๓ รวมเรื่องแต่เมื่อเสด็จสวรรคต แลคำกลอนบูชาพระคุณที่แต่งภายหลังมา

คำกลอนสรรเสริญพระบารมีที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ ผูกกับที่พิมพ์ มาใน ๒ ภาคก่อนเป็นข้อสำคัญอยู่ ๒ ประการ คำกลอนสรรเสริญพระ บารมีที่พิมพ์มาก่อนเป็นสำนวนกวีรุ่นเก่า แลแต่งเป็นหนังสือเฉพาะ เรื่องเป็นพื้น มาถึงสมัยในตอนปลายรัชกาลที่ ๕ มีหนังสือพิมพ์ข่าว เกิดขึ้นหลายอย่าง เมื่อเสด็จสวรรคต พวกเจ้าของหนังสือพิมพ์ที่ สามารถจะแต่งเอง แต่งคำกลอนแสดงความอาลัยแด่เฉลิมพระบารมี ลงในหนังสือพิมพ์ก็มี ที่เจ้าของหนังสือพิมพ์แต่งไม่ได้เอง หรือประสงค์ จะให้เป็นสำนวนวิเศษขึ้น ไปเที่ยววิงวอนขอร้องให้กวีซึ่งตนนับถือว่า สำนวนดี ช่วยแต่งคำกลอนแสดงความอาลัยแด่สรรเสริญพระบารมี ให้ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ของตนก็มี ที่ตั้งรางวัลประกวดสำนวนก็มี บางทีกวีบางคนประสงค์จะบำเพ็ญกุศลสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระ

(๒)

พุทธเจ้าหลวง แต่งคำกลอนเฉลิมพระบารมี ชักชวนให้ผู้อื่นทำบุญ
ให้ทานอุทิศส่วนกุศลถวายสนองพระเดชพระคุณก็มี แม้พระนักเทศน์
แต่งแหล่เทศน์มหาชาติ ว่าด้วยเรื่องเสด็จสวรรคตตลอดจนงานพระเมรุ
เทศน์ให้มหาชนฟังก็มี กระบวรแต่งฝึกกับคำกลอนสรรเสริญพระบารมี
ซึ่งพิมพ์มาแล้ว ๒ ภาคด้วยประการเช่นอย่าง ๑ ส่วนวงกลอนที่แต่งจะ
ฟังสังเกตได้ว่าเป้นรูปใหม่แลโวหารก็เป็นชั้นใหม่ด้วยอีกอย่าง ๑ เมื่อ
รวบรวมพิมพ์สมุดเล่มนี้ ได้ขอให้ผู้แต่งซึ่งยังมีตัวอยู่ คือพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เป็นต้น แลนายชิต บุรทัต
ซึ่งลงนามในหนังสือพิมพ์ว่า “เอกชน” แลนายชิต ราษฎร์ เลข ทรว
ทรว แก่ไขคำกลอนด้วยอีกชั้น ๑ จำนวนเรื่องคำกลอนสรรเสริญพระ
บารมีที่พิมพ์ในภาคที่ ๓ นี้ มี ๑๕ เรื่องด้วยกัน คือ

๑ กลอนสุภาพ ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแต่งประทาน
ให้พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทย เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙
(พ.ศ. ๒๔๕๓)

๒ โคลงแลอน ของนายชิต บุรทัต (ซึ่งลงนามในหนังสือพิมพ์
ว่าเอกชน) แต่งลงในหนังสือพิมพ์ประตูใหม่ ปีที่ ๕๗ (คือวันที่ ๑
พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๙)

๓ โคลงของนายชิต ราษฎร์ เลข แต่งเฉลิมพระเกียรติเมื่อเสด็จ
สวรรคต ได้ลงในหนังสือพิมพ์ประตูใหม่บางบท เมื่อขงษที่ ๕๗ นั้น

(๓)

๔ ฉันทน์ ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแต่งประทาน
ให้พิมพ์ในหนังสือพิมพ์พระตำหนักใหม่ ในปีที่ ๕๗ นั้น

๕ ลิลิตคำหลวง ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงพิมพ์
แจกทั่วราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๙ อันเป็นวัน
ตรงกับวันบรมราชาภิเษกครั้งที่สอง

๖ โคลงกระทู้ไฉไลรางวัลในการประกวดสำนวน แต่งลงในหนังสือ
พิมพ์พระตำหนักใหม่ ปีที่ ๕๘ (คือวันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๙)

๗ บทกอกสร้อยไฉไลรางวัลในการประกวดสำนวน แต่งลงใน
หนังสือพิมพ์พระตำหนักใหม่ ปีที่ ๕๘ นั้น

๘ กลอนสุภาพ ของขุนสารัตถ์ธำรง (วอน) แต่งลงใน
หนังสือพิมพ์พระตำหนักใหม่ ปีที่ ๕๘ นั้น

๙ กลอนกาพย์ ของนายชิต บุรทัต แต่งลงในหนังสือพิมพ์
พระตำหนักใหม่ ปีที่ ๖๖ (คือวันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๐)

๑๐ แห่เล่นเทศน์มหาพนกล่าวเรื่องสุวรรณคต กับแห่เล่นเทศน์มหาพน
กล่าวเรื่องถวายบังคมพระบรมศพ ไม่ปรากฏผู้แต่ง

๑๑ ฉันทน์ ของนายชิต บุรทัต แต่งลงในหนังสือพิมพ์พระตำหนักใหม่
ปีที่ ๖๗ (คือวันที่ ๑๖ เมษายน ร.ศ. ๑๓๐)

๑๒ แห่เล่นเทศน์มหาพนกล่าวเรื่องพระบรมศพแลงวามพระเมรุ ๒ แห่
ไม่ปรากฏผู้แต่ง สำนวนเดียวกับผู้แต่งเรื่องสุวรรณคตนั้น

(๔)

๑๓. ฉันทบุชาพระคุณ ของคณะหนังสือพิมพ์ไทย ลงวันที่ ๒๒

ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

๑๔. ฉันทบุชาพระคุณ ของคณะหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ลง
วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

๑๕. ฉันทบุชาพระคุณ ของคณะหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ลง
วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ บทกลอนสรรเสริญพระบารมีที่พิมพ์ใน

สมุดเล่มนี้ มีอธิบายถึงกล่าวมา

๑๖.

NATIONAL LIBRARY

สารบารพ์

กลอนสุภาพของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	หน้า ๑
โคลงและฉันท์ของเอกชน	„ ๗
โคลงของนายชิน ราชเลข	„ ๙
ฉันท์ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	„ ๑๙
ลิลิตคำหลวงของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	„ ๒๓
โคลงกระทู้ไ้รางวัลในการประกวดสำนวน	„ ๓๗
บทคอกสร้อยไ้รางวัลในการประกวดสำนวน	„ ๓๙
กลอนสุภาพของขุนสวัสดิ์ธำรง	„ ๔๑
กลอนกาพย์ของเอกชน	„ ๔๕
แหล่เทศน์มหาพนกล่าวเรื่องสุวรรณคต	„ ๖๑
ฉันท์ของเอกชน	„ ๖๙
แหล่เทศน์มหาพน กล่าวเรื่องจารพระบรมศพ	„ ๗๙
ฉันท์บูชาพระคุณ ของคณะหนังสือพิมพ์ไทย	„ ๙๑
ฉันท์บูชาพระคุณ ของคณะหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์	„ ๙๓
ฉันท์บูชาพระคุณ ของคณะหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์	„ ๙๕

พระรูปหมู่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
นากับสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา
สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ

พระอรรคชายาเธอ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗

“เฉพาะห้องฉันควา ๓๑๒ เท่านั้น”

“เฉพาะห้องกันคว่ำ ๓๑๒ เท่านั้น”

กลอนสุภาพ

ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

๑. บุญเยี่ยมบุญพระจุลจอมเกล้า ใต้เป็นเจ้าชาวสยามยามโคกคัลย์
สิ้นสมเด็จจอมเกล้าเจ้าช้วน เสด็จสวรรคาลัยละไพร่ฟ้า
คิดพระคุณการุณมหาธาตุ ขรรณชาติไทยให้หา
จุฬาลงกรณ์เกษียณวัยขี้ดมา เหมือนเทวเชษฐพระอวตาร
อนุชาตนาถชนกคิลภพ นำเคารพนำรักก็สमान
ถนอมกรุงมณฑลมนุษย์สุคตสำราญ พระคุณาภินิหารผ่านไกรวัล
ไหนบิตรงค์ทรงเบิกก่อดุชระก ถ้วนทุกภาคก่อเติมเฉลิมถวัลย์
ทรงสยามมีความเจริญครัน มหัตถรรพ์แผกแต่ไรเพราะใครมี
เปลี่ยนธรรมนิยมหมอบคลานฐานร่ำว่า ยืนค้ำบัลลังก์สง่าแผยวาศี
เลิกสมัยกบฏไทยไม่เข้าที่ ไฉนยวาวชาวบุรีล้นปรีดา
แต่งตัวใหม่ใช้สวมถุงรองเท้า สอนไทเราล่านักคุณศึกษา
สร้างถนนสถลสถานโอฬารตา มีรถม้ารถรางรถยางยนตร์
มีรถไฟเรือไฟโคมไฟฟ้า ออกหนนพาศิษย์เปรื่องประเทืองผล
โรงเลื่อยโรงสีไฟใช้จักรกล ทั่วบ้านกลั่นสินค้าหาประโยชน์
โทรเลขโทรศัพท์ไปรษณีย์ สดวกดีพศจาเพลาสิ้น
โรงเรียนโรงพยาบาลทานชอขรรพ์ ตระเวนกันโทษสาชานิชาย
เลิกทาสสิ้นไถ่หมดทั้งกฎหมาย ล้มละลายเลิกเข่นเข่นสิ้นชาว

เลิกอ่อนแอหัวเมืองเปลืองเงินจาชาล ชุทคลองผ่านประตูน้ำนาบ่าเรือ
 เกี้ยวกร่อนผันผันสนมัย งดสักซ้อมไฟไม่เสมอ
 เปลี่ยนเกณฑ์การทหารสยามตามอเลอ จักอำเภอผู้ใหญ่น้ำกันนาคุม
 รวมท่าเลตังเทศาภิบาล หักทหารชาญยุทธ์ชุกชุมหน่ม
 ดำรงจักษุรังหวัดนอกรักกุม คอยควบคุมประชุมชนพื้นภัยพาล
 คุกขวางสร้างสถานสอ้านสอาด ทัพพิพาทสารพัดกิจโรงศาล
 แก่กำหนดกฎหมายอัยการ ล้วนประทานชอขรรวมล้างลำเค็ญ
 ไปรคเพิ่มสิทธิอิสสระกระราษฎร์ ก็กว่าก่อนเป็นไหนไหนใครก็เห็น
 ราชประเพณีแก้ไ้ให้เย็น โดยหวังเอ็นคไทจะให้ดี
 เสนายกมีสืบกระทรงสม ท่างมีกรมขึ้นว่าตามหน้าท
 ข้าราชการประทานเงินเค็อนนี้ เห็นทวิวัฒนาแก่ตาคน
 ทำหนังสือสัญญาอาณาประเทศ เมื่อจำเป็นเห็นเลศตามเหตุผล
 สงวนอำนาจเอกราชเลี้ยงชาติทน โดยผ่อนปรนไมตรีค่อไท
 เลิกวังหน้าสถาปนาราชโสรส ทรงพระศมกฤถุมารสमानสมัย
 ข้อสำคัญอันเณญให้เค็ริโว ด้วยครุณรุ่นใหม่มีไหวพริบ
 พระบรมมหารัชมหารมฤฎุบททางถูก ผูกพระลูกคึกษาวิชาหยาบ
 พระบรมนทร์วิลเลมาเอะการหลักทิพ ตามกระตบรอยบาทนาถชนก
 ส่งพระขัติยกุมารพระหลานราช บุตรอำมาตย์ราษฎร์ผ่อนตามศก
 ไปศึกษาวิชาสูงพุงบก ปลุกให้ทกครุณฉลาดสามารถมี
 มาฉลองบวรชัฎประกิจ ทั้งประสิทธิ์สอนเพื่อนเกลอนกรุงศรี
 เราเห็นผลคนไทรุ่นใหม่คี่ เพราะพระช้องชอขบผลคอบงาม

เปลี่ยนวันใหม่ใช้เดือนสุรทิน หมายศักราชโกสินทร์แผ่นดินสยาม
 การคดโกงบังเอิญชโลงปราม ให้รู้ความระอาต่างหว่านแทน
 พระเสด็จประเทศยุโรปรแม่ โดยฉาย ประโยชน์ลาภแก่ไทยยิ่งใหญ่นาน
 ไต่ปรากฏยศสยามหลายแคว้น คึกคักเนนอเนกผลพระชนมา
 แต่มีไทครั้งไหนไทมีเจ้า เช่นพระจุลจอมเกล้านี้ยากหา
 แผ่นดินไหนไทเจริญประเมินตา ไม่เหมือนคราปัจจุบันพดกันจริง
 พระมีบุญคุณวิชายากหาสู้ ทั้งรอบรู้สามารถฉลาดยิ่ง
 พระทัยดีหวังดีไม่มีสิ่ง ไม่เย่อหยิ่งหยองขลาดอาพองาม
 เปนยอดชายล่ายยาบเกลียดหยาบช้า แสนรักษาสถาสนาวงศ์สยาม
 เก่าก็ใช้ใหม่ก็หาพยายาม แสวงตามศึกษาไม่ซาเพี้ยน
 พระเป็นจันทกวีศรีสมัย ไม่มีใครเทียมพระโดยรู้ที่โปรดเขียน
 เปนนายโรงโคลงกลอนอักษรเรียน เล่ห์เพื้ชร์เจียรในส่นาวะเพราะโสศพราว
 แต่พระขาวเฝ้าหวังตั้งพระองค์ คุณอรรจงทรงจำทุกคำซ้ำ
 เชื้อโอบอ้อมถนอมขวัญอ่อนส่นยาว รู้จักราวควรมิควรไม่ทวนเคียร
 พระสติกำรัหลักไม่ชักเหี้ยม ควรเจียมเจียมใจโน้นไม่โผ่นเหิน
 ทรงรอยคอบสอสร้างทางเจริญ โปรดดำเนรมิตนิมิตราโชบาย
 ถึงเหล่าไพร่ใครก็เช่นนั้นแล้ว คงไม่แคล้วโศใหญ่หาใช่ง่าย
 ชังพนันขันต่อซื้อเหมายาย โปรดเลี่ยนฝ้ายนักรู้เชิดชูเวียง
 เชิงนักเลงพระนักเลงทกเพลงคม คนนิยมอย่างพระองค์ทรงเป็นเยี่ยง
 เล่นต้นไม้ลายครามไว้งามเวียง เล่นแต่เพียงเพลินเพลินไม่เกิ่นเป็น
 เล่นเขาโคโลโหนดชันเลียงนก เปนยกยกตามสมัยที่ไทเล่น

ชันฉ่ายรูปสยกล้องลงไม่เว้น ไคไคเห็นเป็นจำขำพระทัย
 ไปรคการช่างทางวิเทศเวชศาสตร์ จาริตราชประเพณีมีครึ่งไหน
 ไปรค่านข้าวต่างเมืองเรองไคไค พระตรัสได้ โดยคงไม่งงก
 บรมครูเชลยรัฐพลยุทธ์ ใครจะพกทางไหนต่อไค้หมก
 จอมสมัยหมกไทควรวัยศ ร้เทียมทคถึงพระองค์ทรงล้าลง
 พระคณสันฉันทเจ้าชู้ชนชู้จิต นาคคคิมปล่มชีวิตสนธิสนอง
 ขามครุณร่นผู้ใหญ่ใช้เป็นรอง ตรัสข่มย่องยวนเย้ายิงเจ้าท
 แม้นบุญใครไค้คั้งฟ้งตำรัส ต้องโสมนัสกรณาคำนว
 ทรงทาบทักรักใจไพร่ผู้คิ เลือกเรองที่ถูกอารมณ์สมมีบุญ
 กระนั้นไทไพร่พามีน่ารัก มิใช่จักสอพลอยกยอหนุน
 คิคเป็นเจ้าก้เจ้าคมีพระคุณ คิคเป็นเพื่อนก้เพื่อนอุนอราเชย
 คิคเป็นพ่อค้เป็นพ่อค้พอก ไม่ไปรคช้ไปรคปลอยชอยไกล่เกลี่ย
 วาไชบายหลายชันกันพลาคพลี เหลือคัยเชยจึงบารายปราชพอยำ
 รักพนของมองพี่ใครทไหน ไม่เห็นใครเช่นพระอุปถัมภ์
 เหมอนชนกปลุกปลึงลูกธรรม ให้ทั้งรำเรียนรับประคัยประคอง
 ให้ โภคายศดาทั้งหน้าท ตามใครมีคุณวิชาอาส้านอง
 มีทุกขัสซุชฉกเงินไม่เมินมอง ทรงสอศสองสอนสั่งระวังภัย
 กลวินินทารักษาคักคักหลักแหลม เห็นยอมแต่ค้ค้งหย่อนผ่อนแก้ ไช
 เป็นยอกขียมหาราชของชาติไท ไม่มีใครค้านค้องเห็นพ้องกัน
 เมื่อรัชกาลนานนมผ่านสมัยค้ ยังกษัตริย์สยามในมไหศวรรย์ ฯ

มหาชนพรอัมมกลมากคนครัน

ไอ้เทวัญอันเชิญพระอวตาร

อัญญาบรมมหาธาตุนาน

ไฉนมีบัลลังก์อภัยพิบัติ

ลงโทษมนุญยุคล์เหลือกำลัง

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าชวาทม์

หรือพระสันตมนัสสาธาภิเศก

ชยพระพิชัยมหาราชวามินทร์

แต่ข้อที่เฉลิมคุณเลื่องลือมา

แม้จะเพียรเขียนวาทราชประวัติ

ผลพระปรีชาชอรรบคอบคึก

ชั้นพระโรคะวิโยคโลกสยาม

ภิชาลบาทบาราสเหตุเวทนา

พระเอกอุ้งคั่งเสวยวิมลสุข

พระคุณอยู่คู่ฟ้าสู่ชาตวาม

ขอเคชะพระมหาบุญญาภิผล

พระการุญนุกุลกรรมธรรมนิยาย

ทั้งสิ่งชอปปาชอปปาอันลือมา

ตามพุทธศาสนธรรมอันอุดม

จงบันทาลสิ่งประจานสกลโลก

สมโภชถวัลย์วัฒนานสาวรี

หวังทำนุสกุศลคุณพระกรุงศรี

กำลังมีความเจริญเติบไฉน

ถ้วนซึ่งบรมพิตรเรื่อมหิศหวัง

เรื่อแรงคังคณีนลลัญชีวิต

บิยราชสรวรรคตลลกิจ

แพ้นิตยธรรมจึงจำลา

เป็นชีวินทร์วิเชียรมนุษย์สุกักหา

ตราบสัฟ้านามสมชีวิต

พบได้ชักเส้นทองตองลิขิต

เชกประสิทธิ์สมหวังเห็นจิตา

พระบารมีตั้งงามตามรักษา

เหมือนนิทานมีรู้พินนพระนาม

ไอ้ทั้งราชทัณฑ์เกล้าชาวสยาม

เหลือมิยามลิมไหวคึกใจทลาย

ศุภกฤตสกลคุณวิบุลย์หลาย

พระบอชชายชนภพทรงอวยม

โดยศรัทธาจิตหวังได้สั่งสม

คุณบรมไทรรัตนคุณมนุญ

ไปรทอวยโชคช่วยถนอมมมกฏ

เกษมสุขเสวยสวัสดิศุวรรคชัย
ให้สมความหวังใจไททั้งหลาย

ตามรอยบาทพิศราชีไม่คลาดคล้าย ฆอดวาชัยมั่งคดุมลรวม กับทุกท่านที่อ่านอักษรนี้ ทราวยร็จคงต้องเห็นพ้องร่วม พดทุกสิ่งจริงใจใช้กำกวม ชมน้ำท่วมทุ่งเพลินจนเกินไป พระหวังดีใครมีสมองตรึก ย่อมรู้สัจจริงจิตผิตไม่ได้ ความรักชาติศาสนารวมคำไท้ ผั่งพระอุปนิสัยยากใครเทียม พระสรวิตพิทยาที่สามารด ทราวยพระราโชวาทนลาถเยี่ยม เหตุนี้ไท้ไพร่ฟ้าปรีดาเตรียม เทิดทิดไค้มคัลพร้อมน้อมประณาม	ตามรอยบาทพิศราชีไม่คลาดคล้าย ฆอดวาชัยมั่งคดุมลรวม กับทุกท่านที่อ่านอักษรนี้ ทราวยร็จคงต้องเห็นพ้องร่วม พดทุกสิ่งจริงใจใช้กำกวม ชมน้ำท่วมทุ่งเพลินจนเกินไป พระหวังดีใครมีสมองตรึก ย่อมรู้สัจจริงจิตผิตไม่ได้ ความรักชาติศาสนารวมคำไท้ ผั่งพระอุปนิสัยยากใครเทียม พระสรวิตพิทยาที่สามารด ทราวยพระราโชวาทนลาถเยี่ยม เหตุนี้ไท้ไพร่ฟ้าปรีดาเตรียม เทิดทิดไค้มคัลพร้อมน้อมประณาม
---	---

ถวายพระพรณัฏฐกรกลอนเกล็ดจิต ขอพระบาทพิตรวิศิษฎ์สยาม
 ไร้พระโรคโคกกำควรญอย่าลวนลาม มีแต่ความสวัสดิภักดิ์วัน
 เจริญพระชนม์วิมลวรรณอนันต์เลิศ สุขประเสริฐสูงเรืองในมไหศวรรย์
 สองไพรีฉวมไพรีนั้น จงทวนครั้นคร้ามพระฤทธิศักดิ์
 พระหวังไคจงไคตั้งคณิง เปนที่พึ่งสมมุงชาวกรุงศรี
 เชิดเคชามหาศักดิ์วงศ์จักรี ปกป้องผอญอชาข้าพ้าน
 เกลิมพระเกียรติอัยกามหาชนก เดชดิลกโลกกะเพอไม่เลื่อมสัน
 พระกฤดาภินิหารปานวันทร สองภพวิญญูนิยมนสขามมี
 พระเคชาเลกมหาเมฆมารุต มหาสมุทรแม่นพระคณอุณเฑศ
 พระประยูรข้าทลลของฉลิต ประชาชาชนมโนให้ชัวเฮย ฯ

โคลงและฉันท์ ของ “เอกชน”

โคลง ๔ สุภาพ

๑ ไช้เหตุเป็นเครื่องเศร้า	สิ่งกมล
ในหมู่ประชาชน	ทั่วทั้ง
สยามรัฐมณฑล	มาอยู่ดี ชื่นแฮ
แทบทุกบุคคลตั้ง	แต่ให้หทัยโหย ฯ

วสันตติลกฉันท์

๑ เหตุจอมทิดกพระปรมินทร์	ทวยชนประชาชน
ทั่วหล้าสยามภพมณ	พลซัดเซมา
๒ ข้องปกพศกสมณพราหมณ์	ณสยามพระอาณา
เขตไค้คตมบรมผา	สุกัณฑ์สวัสดิ์
๓ โดยทรงพระคุณวิวิธภา	วประการะมากมี
ราชภูริไค้ประสขบวรศรี	ศุภสุขเกษมสถานต์
๔ ครองรัฐพิพัฒน์พิภพมา	คณนากยืนนาน
เนิ่นกว่ากษัตริย์บรรพกาล	ณสยามไผทไทย
๕ เกษณภาพมหิศจรร	ยมหันท์จรไป
คัศวรียุบครไค้	ยมิอาจะคแคลน
๖ กาลนพระลกละสวร	คตบัลลเมืองแมน
ข้าบาทณนามนรแสน	จะสลกมลมาน

๑ เปรียบเช่นกะทวงสุวิมณ	ทลบลมไผฟาร
เยียมฉินณพนนภระการ	รก็เปล่งพระรังคี
๑ ให้แก่นิกายชคสัศว	สุนันต์และเปรมปรีดิ์
คำเนิรระหว่างรวีวดี	ขถภาคทีฆัมพร
๑ สายัณห์สัณยก็อสง	คตคังขกนท
แห่งชาวสยามอศิคร	พระสวรคกรไ
๑ ขอชัยชลิกรประนค	วรบทยุคลไท
ชัยเขิญเสกัาสลิติน	พระวิมานสวญเทอญ ฯ

โคลงของนายชิน ราชเลข

โคลง ๔ ครุฑยุดนาคกล้า	เลอเวียง
๑ สขล่ำสมบัตเพียง	ภาคฟ้า
สาสนเจริญเวียง	ขีฏกรุ่ง เรืองแฮ
ปลุกกมลชนท้าวหน้า	มนัสอันนิยมนม ๗
๑ โลกระบือขาวเมศร์เจ้า	จุลจอม จักรแล
ครันพระคณินิยมม	ยอบเกล้า
โชนอ่อนศิริประนอม	เนืองราช ขรรณนา
สู่พระเดชผ่านแผ้ว	พึงท้าวทรงบุญ ๗
๑ เวียงวังมหานเวิศน์ท้าว	อมรสถาน เทียบฤ
โสภิตภาคยไพศาล	เอี่ยมเอี่ยม
นพศลสอศคคณานต์	จำเริญ
ตละยอชยล้อยเอนม	แจ้งฟ้าผ่องสวรรค์ ๗
๑ พระปฐมมากรแก้วก่อ	เกศเมือง
บุชิตไทรรัตนเรือง	คำเข้า
วันรสพระธรรมประเทือง	ทวยทิศ
วิสุทธิธาวาสเจ้า	อริยพร้อมเพรียงสงฆ์ ๗

๑ ปราบการแก้วเขื่อนข้าม	โชคเขา
แข่งคัสรีบเงา	เช่นใจ
ทศทิศวินิมหา	พาร่วง เรืองแฮ
หมื่นโยชนระยะเนอ	ทเวงวเวียง ฯ
๑ พลยทกขบงบึงเหียม	หาญรณ
แสนลำพยพหล	เพียบพน
อัครวลดชองอล	คืบคัง
กุล่มโลกครน	ครันให้ทำลาย ฯ
๑ พระศรีสุเรศวธ้าง	ออกนาม
เรืองฤทธิ์อิศวรสาม	ภพแพ
พาหนะพระสยาม	ยศโยค
ประคัมพะเทศท่านแล	อิราชเรืองภาษา ฯ
๑ มวญหมันนงโพธแผ้ว	ผ่องลักษณะ
ราชบริหารจุจักร	อยู่ห้อม
อัสสรสร้างคพนก	งวอเนก
ขุนภษอศเรศพรอม	รัตนแก้วกลยาณ ฯ
๑ บรมพงศ์เพ็ญเพียบท่วย	จิตติยา
สมบูรณราชรัชทา	ยาทแล้ว
พระโอรสราชธิดา	อกลยกันฐิ อเนกแล
ผองพระประยูรญาติแผ้ว	ผายแผ้วเคียมคัส ฯ

๑ มวณฺหํมฺขมาตยพน	ภักติ
มันสํตยกตเวท	ค่อจ้าว
ฤาเกลอนฤาเกลนหนึ	ແທນງພຣະບາທ
บชิตชัพถวายท้าว	ທ່ານໄທ້ຍາລ ។
๑ ปวากฏพระยคชง	ປຣະເສລີຈູ່ແສນ ຄົນແລ
สพรั่งราชบริวารเห่น	ຫ້ວງເຜົ່າ
ศฤงคารคู้คินแดน	ຈັກຣພຣວດີ
โอ้พระจุลจอมเกล้า	หน່ายນ້ຳພຣະທັຍหนີ ។
๑ ทรงแสงศิวโมกษข้าม	ມັคคา
ปางประจวบพระพยา	ฉิทັນ
ละเทศเขตสวรยา	ฉิยฺตีປັກ ປວງແລ
เสวยทิพย์เทวโลกพัน	ຄູ່ພາຣ່າງຂອງຕໍ່ຕ້ຍ ។
๑ เปนมหันต์มหิทธิไศร	ໂສກຄັลຍ໌ ຣາຍງູ່ແລ
เสริญพระคุณร่ำพรพรรณ	ພຣຳຄ້ຍ
ปรีทเวทรวงวัน	ທຕທ່ວ ແລແຂ
นองเนองน่านตรัยอัย	ຍາກຫ້າມໃຈຈິງ ។
๑ ร่ำร้อฤาจักสัน	ໂສກຄຍ໌ ສຣ່າງຖາ
แสนกัษิหมนย์ไป	ຫ້ອນແຄລ້ວ
ข่เคลื่อนข่คลายใจ	ຈອດຈ່ອ ຣາຮຸນາ
สุรย์คยจนทรลပ်แล้ว	ຣັກຂ້າຍັງຄງ ។

๑ ปวงชนไทมนัสน้ำ	ใจสลาย แผลกเวย
คึกพระคุณฤวาย	ว่างร้าง
พระสฤษฏ์กิจคองหลาย	ล้วนเลิศ ประโยชน์นอ
เจริญรอบกอบสขุสร้าง	ระลึกแล้วพลันเห็น ฯ
๑ เพราะพระองค์เอกอ้าง	อัครบรม ราชนอ
ทรงร่วมรัฐสัตว์มนุษย์	เทพทั่ว
จากระทวิปลุก	ขอบโลก
ทรงพระคุณหน่วงนำ	มนัสอันนับถือ ฯ
๑ ช่มโคกวิโยคควัย	ไฉยธรรม วินิจแล
กลั่นกลตอิสสรย์	ราสเครา
แจ้งในอนิจกษณะล้ำ	หวั่นโลก
พอประทังทุกข์เกล้า	กระหม่อมครั้งคราเคียว ฯ
๑ ขอเชิดพระยศไท้	ฉิบกินทร์
เบญจรัฐสยามินทร์	อคร้าว
จงเสถียรสถิตภิญ	ไฉยยิ่ง ขึ้นแซ
เกริกพระเกียรติเลิศทั่ว	อิราชเขื่องบรรพครอง ฯ
๑ ทวยราษฎร์ปราชทุกซ์แล้ว	พลผล
โดยพระเดชภูคค	ปกเกล้า
บำเพ็ญทั่วรัฐมณ	ทลเกษตร สยามแซ
วายทุกซ์ชกเชญเครา	สร้างสันตบเกษม ฯ

๑ ร่มฉีกสถานฉันท้าว	แคนไท ท่านนา
ชั้นฉ่าประชาไครย	สู่หล้า
เนื่องนิศย์กิจกำไร	กลกอย
เสรมจุกิจพาณิษย์ค้า	ค้าชอวันขาย ฯ
๑ ทรงแปดตบระบู่แท้	ถ่องธรรม
อนเควาะหวิญญูปถัมภ์	ทั่วหล้า
มันในพระกมลขำ	รุงโลก
สุขทุกขร้ายภู่อมาตย์ข้า	พระเอษอารี ฯ
๑ พระทรงเสพยศจักร้อง	สุนทรา ครัวแล
มธุรสธรรมสภา	ผ่องถ้อย
คำรัสขัตติยปกา	ลิตสมิทธิ มวญแซ
กลเหลี่ยมรัตนร้อย	สลักไว้ในผา ฯ
๑ พระโฉมงามเงื่อนไท	เทวัญ
เสด็จจากกุสิดสวรรค์	ผ่องแผ้ว
ศุภลักษณวิไลยพร	โณภาส
เล่ห์รตนหลอมหล่อแก้ว	เอี่ยมอั่งอวโฉม ฯ
๑ ยามพระเยอนยั่วยิ้ม	ปราได
ลัณห์เสนาะสนธิใน	เสน่ห็น้อม
ภักคิอศิษย์	สรวิต ท่านนา
ชั้นฉ่ากมลพร้อม	พราด้วยศุภสุนทร ฯ

๑ ทรงยศทศพิศแผ้ว	เพ็ญญาณ
กุลวินิจิวิจารณ์การ	แกลไกล
เชิงชอขบประกอบสาร	ประโยชน์ยิ่ง ใหญ่นา
บรรณระบอบไว้	แต่ค้องคลองธรรม ฯ
๑ ทรงรัฐประศาสน์ซึ่ง	แสนชาญ
บ่งเล่ห์กลลิลาน	แหลกฝ้าย
เติมตักตักเกลากราน	ควากฏ โทษแล
ทนต์อมอมเปลี่ยนย้าย	ยิ่งก้วยคุณสาร ฯ
๑ พระองค์คือท่านท้าว	เทพนิตร ไทยนา
เทวษบุตรศุทธาวรณ	ยิ่งใช้
ยกทาสราษฎรกรรมกร	การข่ม ชื่นา
คาชชอเล็กไ้	ชนยเทียมมหันต์ทนต์ ฯ
๑ ธทรงพิริยภาพัน	พรวณา
ข้นปากพระอิริยา	บถพร้อม
เสก้าจากอโยธยา	ยังยุบ โพนแล
นำประโยชน์คุณน้อม	เนื่องใช้ในสยาม ฯ
๑ พระฤทัยเทียมแห่งห้วง	พระมหา สมุทรรณ
กว้างใหญ่ในพระกรุณา	ท่านนั้น
พระราชาติสาสนา	สนิทแน่น
แบ่งสุขช่วยทุกข์กัน	เกยงเือกการุณ ฯ

๑ ทรงเสวยพิฆากล้ำ

โอบชาติศาสน์แสง

สขทุกขชกเชื้อแคลง

ขจันกแหลมหล่อล่อม

๑ ทูตาทูกตัง

รับร่วมกรณีย์ประจำ

ต่างแดนแผ่นดินขำ

ผูกมิตรสนธิสนั่นน้ำ

๑ คมนการสวดก้วย

รจจักรเรือไฟเหิร

วิทย์ทศพิทคำเนิร

ยานยวทรวดเร็วพร้อม

๑ สมบูรณ์เกษตรสำสร้าง

ฆ่าชุ่มฤกวลันต์

ม่วมลมิหะพรณ

จำแจ่มจรัสห้อง

๑ ธรรมการสารกิจเกอ

วัดกิจพินิจคง

ครุณเรืองวิทยายง

ชร้องศาสตรสามารถให้

ล้ำแรง พระนา

สวัสทิพร้อม

คลังราช

เล่ห์หลวนล้ำเคญ ๗

เต็มอ้า นางแล

จอกแก้ว

รงสีช สำนเฮย

เนื่องน้อมนิจกาล ๗

ทางเกิร

หักอ้อม

สารส่ง เสนอแล

แปลไกลไกลถึง ๗

สมันย์

ตกคั้ง

ผลาพิช ผลแล

แห่งห้วงเวหน ๗

การสงฆ์

ควยไ้

ญาณยัง แลแฮ

เล่ารู้การเรียน ๗

๑ นครบาลแบ่งเบียง	นอกใน
ตราตรวจตำรวจไ	เวียคล้อม
ธงชัยทูลเกล้าขึ้น	พาลเกล้า ไภนา
หาญหักคอกุมค้อม	เกาะทวยอาญา ๗
๑ ศาลาขุนค้ำ	ยุติธรรม ท่านนา
วังวิทย์นิติศาสตร์ชำ	นิถวัน
อินทภาษประกาศกำ	หนกกฎ หมายแล
ปราศจากอคติล้วน	ธงชัยอักษรทรงแสง ๗
๑ ไกรยฐานุ์ครุโทษด้วย	มหันต์พิณท์
ต้องขทอัยการพลัน	ชัยพล้าง
พระโปรกกรณายรร	เทาทิษ
ฉันท่อนหย่อนแต่ช้าง	ลหุให้คงปราณ ๗
๑ ทรงอภัยโทษพัน	จงจำ
ปลดปล่อยนักโทษล้ำ	เว็จวัน
เนื่องนัยพระคุณธรรม	ทางเมต ตานา
ขริวิชัยฐานุ์ครุแต่ล้วน	หลังสิ้นพระกรุณา ๗
๑ เถลิงรัฐเศวตฉัตรวาง	แรมสยาม ยุคนา
รวมรวบสัสติสาม	พลัสพรอง
ประสพสิ่งสรรพความ	สวัสติสย ทวแด
มวณมณุษย์แลเทพช้อง	แซ่ช้องสรรพเสริญ ๗

๑ ขวสานกาลสิน

สทสมย์พระจอมจุล

ข้าบาทคณิงขณ

จึงประพนธ์พระเกียรติเจ้า

๑ ชีพมลายกายข้าเน่า

หล้าลขคัยสริยสินธุ

สเมรุมอกเมืองอินทร์

ขอพระเกียรติตนแคล้ว

๑ สรวปย่อขอยศเจ้า

เต็มสคิขัญญาเรือน

บ่ต้องบ่แททเียว

ไทพลาตปราชญ์ช่วยกู้

สนของคุณ

จักรเกล้า

ฤทธิร่า คณิงแซ

ประจักษ์แจ้งกตัญญู ฯ

ในดิน

สุกแล้ว

เป็นเท่า

คลาศใหม่ประลัยกัลป์ ฯ

ปกเคียว

วอขรู

ธชาติ แลนา

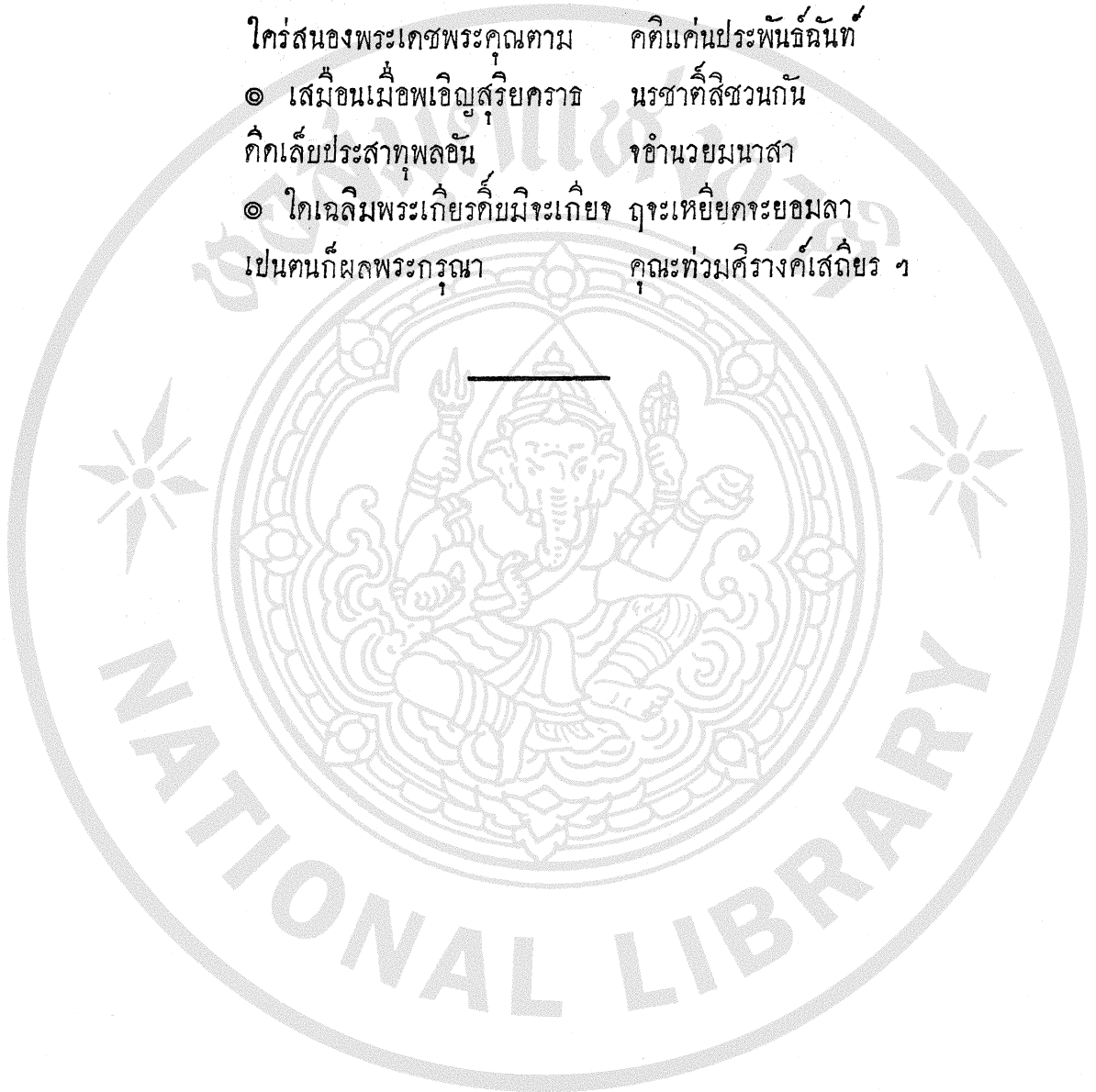
กล่าวเกอการุณ ฯ

ฉันทะของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

๑๕ เลี้ยกายพระบาทบรมนาถ	ขี้บราชพระจุลจอม-
เกล้าเกล้าสยามนิมมขอม	ชีวทอชชีวาถวาย
๑ แสนรักและแสนสรณินิตย	ลิมิตีกระเป้นตาย
ทรงธรรมมีทันชีณพระกาย	พระกัปกัษ่องเผย
๑ ยามครัลกัทรัลประจุครัล	สุมนัสประหนึ่งเคย
ยามเทียวก็เทียวรลเสวย	วรโภชน์พญาไท
๑ ยามยัมกัยมทละพระยัม	อรอุมอำนวยโค
กุงทรงสราญกมลไย	พระประศวรมิชวนเห็น
๑ แม่ทรงประศวรกับมิดวร	พระจะคว่นฤกัเย็น
สวรคตสลกศวีรเป่น	ฉวไอ้อนาคหนอ
๑ หาเจ้าและหาขี้ยมหา	บิตทาสหายพนอ
เสมือนไทรใช้ชวนชลอ	รชเลียงนึเหลื่อหา
๑ เห็นแต่่มหัจฉวิษิต	ติยฉัตรบตรา
สุมเค็จครณวชีรา	วูลยอดบิเอนทร์สยาม
๑ เกลิงถวัลย์นัสนคตมิเชก	ลิริเอกอดลตาม
จักวิชีวิคิษฏ์สุคณวาม	วิวยศผของหน
๑ ทวยไทและทวยนรวีเทศ	เพราะพระเคชฌกมล
คณแสนเกษมสลกลล	ขี้บราชกำรงหัว

- ๑ ถึงกันนั้นก็คล้ายวิปโยค ฤวิโมกข์มโนนัว
ใคร่กราบและเกลือกพระขบับ ขมิถัมเลวทอง
๑ แม้ไฉนจะพนชนมมิ่ง ฤจะนั่งกำศรวญควรวญ
ศาสด์ดินเถอะดินขมิถอง ขิวแล้วจะอาสา
๑ มฤตยูจะขู่ฤจะรวบ ะประจจะระเวธา
ห่อนเหือดและห่อนจะกรณา นรชาติคณาสาของ
๑ ชนมิ่งมฤตยูขมิถอง พลยทศประจำของ
ศฤงคารอพัรพรวประคอง คณแพทยศกาของ
๑ ไฉนพนัญญบพิมาญ ก็เพราะภาคเพราะธรรมบง
เปลี่ยนแปลงแสงลวกริกถอง วสละเลงถวิล
๑ สุนญเปล่าหนะเรานิกมิใช่ ฤใจละเมอจินต์
คิชั่วและคิผลประทิน ฤจิเฑยเถลิงเงา
๑ เวรักพระจอมมฤตยู ขริศท์ก็ควรว
คิถนของพระคุณครณเธา วสพวงพระองค์ถนอง
๑ ไคเฉลิมพระเกียรติยศของ ก็มิทศทศของ
คิเฑยและคิผลของ คณชอบพระคุณถวาย
๑ สยามราชภูรพระบาทขมิถอง ฤประวิทวิธยา
หวังคณแลหวังชนนิกาย ก็ระพธมระเพริชหวัง
๑ ไครู้พระภรรยชอบ ก็ระกอบระการกิง-
ถวิลไคเถอะไคระจิว ขิวโลก์ไคตศยาม

- ๑ ข้าน้อยกั้นน้อยพลและน้อย ฆนน้อยพิชาทวาม
 ไคร่สนองพระเดชพระคุณตาม คติแก่นประพนธ์ฉันท
 ๑ เส่มีอนเมื่อพเจิญสุริยครา นรชาติลิวณกัน
 ตักเลียบประสาทพลอัน จอำนวยมมนาสา
 ๑ ไทเฉลิมพระเกียรติมิจะเกีย ฤจะเหยียดระยอมลา
 เปนคนกัผลพระกรุณา คุณะทวมศิริวงศ์เสถียร ฯ

ลิลิตคำหลวง ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

รัชกาลหลวง ฝูงมนุษย์พุทธศาสนิกนิกรชน ต่างพร้อมมกลมาสโมสร
 สันนิบาต ในพระพททวาศลาคาลา เพื่อฟังพระสัทธรรมกถุญทาน
 แผ่นทักษิณบรรณาการธรรมพลี อุทิศส่วนกุศลคุณบุญราศีสุวิธปฏิบัติ
 ถวายแด่บรมกษัตริย์สยามสยามมหาราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
 มหาจุฬาลงกรณ์ เทพบุตรของไทยเรา พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เจ้าชีวิตของทวีตวัรก ไทยสยามภักดิ์รักพร้อม ถวายต่างยอมอนุสร
 จำฝัง คึกถึงพระเดชพระคุณพระกรุณา เปรียบขีตมารคร ชาวพระ
 นครทุกเพศ ชาวต่างประเทศทุกภาษา ในวันมหาอภิลักขิตสมัยเชก
 ตรงกับวารขรมราชาภิเษกเฉลิมราชสมเเฒศวรย์ เคยพร้อมกันสนอง
 พระเดชพระคุณ ตามกำลังทุนกำลังวาสนา โดยปรีดาปรากฎ เฉลิม
 พระเกียรติยศสักการบูชา เปนมหานักษัตริย์ฤกษ์ประชุม จัดตั้งซุ้ม
 จุฑาโคมไฟ แลสว่างไสวทั่วพระนคร ฝูงไพร่ฟ้าประชาราษฎรเคยรื่นเรึง
 เบิกบานบรรเทิงพระบารมีจอมภพ ครกครนมหรรคพสมโภช เสียง
 นิฏานญโฆษคนองกรรณ ครั้นถึงวันฉนนในศกนี้ ครวาคุษฎีมา
 มลายหาย กลายเป็นความทุกข์คราโศก ด้วยมีวิโยคสยามมหาราช
 ละซ้ายบาทเสด็จสวรรคต ท่วมก้าครวญคัลย์รันทดสลใจ โดยอาลัย
 ห่อของบุคคลบาท ขอรักของชาติชนพระกรุณา บ้างน้ำตาอาบหน้า

บังปรีเทวนาไทยหวน เลี้ยงไฟรำรำครวญนิฤาครหิมแคว้น แทน
 ศรवलเสชชา แต่งเลื้อยคำขาว แทนการวาทังลี แทนทุก
 หน้าวิวิกลหมอง แทนล่องช่องผ่องผัด ฤทธิโหมนสน้อยใจ ผิวสู้รบ
 ได้ก็ดูเขา พวกไทเรามีพักคิชีวิต คงจะขอติดตามต่อแย้ง ฤถ้าง
 แรงทลายถล่ม ฤถ้างแรงถมทเลลึก ไทเราคงจะฮึกเฮกันรับ
 ฤถ้างรังทพพอดอนถ่าย ไทเราคงจะเรี่ยรายกันเหลือแหล่ นีฤ
 ถ้างเหลือจะแก่เหลือจะกัน เหลือจะยากเหลือจะบันทางไหนไหว ได้แต่
 ร้องไห้ร้องห่ม ได้แต่ถวายเป็นคมสื่อนอนาถ เลี้ยกายบรมบิยมหาราช
 ของชาติไท มีรู้จะคิดจะทำนินโตได้เสียแล้ว โอ้พระทูลกระหม่อม
 แก้วเกศไพล่ฟ้า ถ้วยเป็นมรณภัยพญามฤตยูราช เห็นแต่พระ
 พุทธาวาสอันเป็นบุญเขต เห็นแต่พระสงฆ์ทรงสมณเพศโพธิกาสาพลัศ
 อันเป็นธงชัยพระอรหันต์พุทธสาวก พองะยกบุญยกทาน บำเพ็ญการกุศล
 กรรม สดับพระสัทธรรมเทศนา อภิศณฺธานสังสโธณ ถวามพระ
 ราชกุศลสนองพระราชคุณปถัมภ์ จึงได้ชักนำชวนกันทุกเหล่า ไม่ว่า
 เจ้าไม่ว่าขุนนาง ไม่ว่านายห้างไม่ว่าคฤหบดี ไม่ว่าเศรษฐีไม่ว่า
 คนจน ละล้วนพร้อมกมลมากมาย ทั้งหญิงทั้งชายแก่หนุ่ม
 มาชุมนุมเป็นมหาธรรมสันนิบาต โดยไฟฟ้าสยามชาติร่วมสหนันท์
 นับเป็นวันสามัคคีสมาคม ถลองพระเดชพระคุณพระบาทบรมบิยมหารั
 สมโหมนสนอนาถจิตต์ แท้พระทรงทศพิธราชธรรม แม่พระคุณปถัมภ์
 ทั่วหน้า โดยพระมหากษัตริย์ค่อมุณย์ เป็นที่สุกหาเสมีอนยาก นำออก

ปากพร้าพรรณนา แต่เศษพระคุณสาธกแต่สรุป ประทศร้างสถูป
เจดีย์อักษร สู่ปกรณรัลกล นกถพระคุณบรมขพิตร เจ้าชีวิตของ
ไฟรฟ้า อันเป็นขัณฑ์หาราชเจ้า สมเด็จพระจุลจอมเกล้า ปกเกล้าเราเกษม
โสภณแล ฯ

๑๒๕ บรมนาถยัยราชแท้	เทพปิตุร ไทนา
นามาฬาลงกรณ์	เกศเจ้า
บรมนรินทร์ขนิษฐา	เขมรจรัส ภิรมย์
สมเด็จพระจุลจอมเกล้า	กษัตริย์แว่นชวัญวงศ์ ฯ
๑๒๖ มงคลมหาปฐกิศิ	ควาณ
ณัฐนิชกนิยาย	ย่ำซึ้ง
อังกาศกาวารวิมล	มหรทิวติ ติฤกษ์เอย
ศกเจกนิชสองก้อง	เกิดให้ขัตติยวงษ์ ฯ
๑๒๗ ประเมณฑรมหาสมุทรเจ้า	ธรร
เทพศิริวิกรม	คู่สร้าง
เปนนกชนนี	มหัศจรรย์ เกลิมเอย
อุทัยกษัตริย์	อุกฤษฐ์แม่นอมรมลสม ฯ
๑๒๘ บรมราชาภิเษกห้อม	มิใช่ศรรักษ์
สิขะเจกพิศุจิกวัน	พสุ
ศกแปดสิขะเจกวัน	ยราชนิตร เกลิมเอย
ปกเกล้าสยามประเทศเจ้า	มณเฑียรศาสนา ฯ

๑ พทโรธสาภิเยกสร้าง

สมเค็ยวเรศอยัท

กนยญลียหำพฤหัลยค

สมเค็ยสังฆราชไค

๑ ศกร้อยญลียเกำ

ญลียสองตุลาคม

เสำรณกาจพระบาทบรม

สวรคคหมคหมายคาลัย

๑ ลินไ้ลันกษัตริย์

ลันพระโอมโสมนัส

ลันเสนาะพระเพวระตรัส

ลันพระปรีชาชน

๑ เหลือแต่ความโคกเศรำ

เหลือแต่พระฉวกาย

เหลือแต่วโรบาย

เหลือแต่พระคุณคุ้ม

๑ เอมโชชปราโมทย์ปลิม

แพ้วพระกรุณาชวน

ไทไ้ยจะไ้หยศรวญ

สิ่งพระสร้างส้างยิม

ศีลวัตร

ธเบศไ้

ทวินวติ ศกแซ

ญัตติชนเฉลิมชี ๑

เกศรทม ไ้ทรา

ค้ำราย

บิยราช เวาเฮย

ประทับฟ้าไฟกษัย ๑

พิเศษกษัตริ์ ทนังวา

หน้ายลัน

แกลโสศ แล้วยเฮย

เอกไ้ชนาถสยาม ๑

เสียบคาย พระเฮย

โกษฐั้ห่ม

ย่งลวง ไ้ไ้แซ

เชคคุ้มคนเชษม ๑

เปรมสรวล ไ้ฉนฤ

ชาติปลิม

ควาคิก ถึงชีอ

อยู่ไ้ก้งคาเห็น ๑

๑ ไทเป็นไทยอีกร้อย พันปี ก็คือ

ฤๅสุคนธ์สรวี

ท่านสร้าง

วิถาวรวิถิ

ทเนียบกฎ หมายฤๅ

หลายสิ่งหลายอย่างอ้าง อเนกแล้วเหลือล้น พระเอย ฯ

รัชคำหลวง ๑ ขอพรรณาพระคุณไท้ ธิช่วยไท้ช่วยธรรม โดยกรากกรำ
พระกมลกาย ปรากฏหลายเหลือแหล่ จะกล่าวแต่ข้อควรชม สิ่งขบค
นิยมยิ่งยง ก็คือพระองค์พระยอชยา โฉมพระสรีรกายก็สวยสง่า แม้
พระชนม์พรรษาช้อนมาก ใครเห็นทากนิกหนุ่ม เพาะพระกระชุ่ม
กระชวยไหว พระอริยาศัยพริ้งเพรา สมเป็นเจ้าเจ้าจอมกษัตริ์ ทรง
เครื่องณั้ทั้งามรฤกม หนุ่มกว่าหนุ่มเรื่อว่า พระพนาแลเป็นเอก ครัส
เสมอเมฆกลดวยเส้นห์ เสมอทิพบรรดประเดกั้มิไ ครอบคนไท้จักจำ
สัปปริสธรรมบั้ง ไ้ทั้งจริงทั้งเล่น ไ้ทั้งเป็นคคิสอน เสมือนพระ
ราชทณพรมผู้สตัย ไ้เพราะจับใจรัก พระเป็นหลักละไท้ ไ้รัสิ่งลั้พระ
วิญญู ทรงรอบรู้ทุกเรื่อง การในเมืองการต่างประเทศ รั้ทั้งเหตุรั้ทั้งผล
ชั้ ไม่ว่าการวั้การณั้เลง ถ้วนทุกเพลงไม่ยบไม่ผิด การพาณิชัย
การช่าง การก่อสร้างคิลปะเวชวิทยา เณการนาการสวน สิ่งเลิดล้วน
ก็พระขั้ญญา พระสติสัมปชั้ญญสารสุขุม ไม่มีลุ่มไม่มีพุง พระฤทธิ
มุงกรณา ทรงพระอุสาห์ขั้มิรยอ ขอแต่ให้พระนครวิวัฒนา ขอแต่ให้
ไพร่ฟ้าอยู่เย็น ถึงเราเห็นมหิศวิยคไ้ใหญ่ นาคาคไ้ว่าคงจะเสวยสุข
ทรงพระเกษมสนุกนิรันดร แท้กรรมไ้ไ้พะวง เห็นแก่พระองค์ลุ่มหลง

ละเลิง ยามบ้านเมืองสำเริงอยู่เย็น พระก็พลอยเป็นบรมสุข ยามบ้านเมืองทุกข์ฉุกฉิก พระก็เอาแต่คิดแก่กัน มิใครจะมีวันว่างเสวย ถึงไม่เป็นอันเสวยสงไสยสน พระรักชาติยิ่งกว่ารักพระองค์ พระรักพระวงศ์ยิ่งกว่ารักพระชีวิต พระรักราชกิจยิ่งกว่ารักการสนุก ไทเป็นสุขพระทรงสถาพร ไทเกิดครั้นพระก็ทรงกระวนกระวาย ใฝ่ชวนชวาชช่วยระงับ เรานอนตาหลับกินอิ่ม ลอยหน้ายิ้มอยู่เพราะใคร พระประคัมภ์ประคองไทเสมอพลึง ใฝ่ถนอมกล่อมเกลี้ยงพยายาม ถึงลี้ภัยสามบ่มา ทรงตรวจตรารักษาประโยชน์ ไหนเป็นไทยคอยห้าม ไหนเป็นคนตามคอยขยง ไม่ถือพระองค์เกินงาม ถือแต่ยศสยาม ยอดรัก พระมีรู้จักแผ้วเพี้ยนหวัง สู้เสด็จเมืองฝรังนิราศสยาม สู้ข้ามน้ำข้ามมหาสมุทร ถึงประเทศยุโรปพิภพทุกดินแดน เฝยยศชาติประกาศ ชื่อ โลกนับถือลือไท เห็นสิ่งใดเขาทำถูก จำเอามาปลูกเอามาสอน บำรุงราษฎรสำเริงเมือง จรุงเรืองเห็นทันตา นับเป็นพระมหากษัตริย์พิเศษ ใช้แต่เฉพาะประเทศสยามรัฐ แม้ถึงกษัตริย์แซกฝรั่งยุ่น ทา ทรงพระคุณเช่นล้นเกล้าล้นกระหม่อม ก็อยู่ข้างยอมจะหายากยาก โลกออกปากสรรเสริญ เพราะพระดีเกินใครคาดเค้า ครั้นยังได้เฝ้ายังเห็นมหัศจรรย์ ประสังสาสนันทวีปชมพู ฟปรีดาปราโมทย์ ล้นนฤโฆษ คุณสมบัติระบือ โลกนับถือพระนามาภิไธยไท ทำให้คนไทพลอยเฉลิมนาม ทำให้กรุงสยามพลอยเฉลิมยศ เกียรติปรากฏเกริกกล้า เพราะพระผ่านฟ้าพระองค์เดียว ครานี้จะเหลียวแลหาหาย ทั้งไททั้งหลายลับแล้ว โอ้พระทูลกระหม่อมแก้ว ชื่นเกล้าชาวสยาม ยอดแล ฯ

โคลง ๔ พระโคมขึ้นเกล้าพระ ขั้วยา ขงเขย
 ๑ ชนยิ่งพระโคมพา เพ็ญม
 ไตรสนั่นเมื่อตรัสปรา ไสเสนาะ
 ชนยิ่งชาวอลิม วัชรภูมิไฉน ฯ
 ๑ ยิ่งใครสำนึกน้ำ กรรณา พระเทอญ
 ชนยิ่งโคมอัชฌา โยษฐ์ควัย
 พระรักษาศิสาสนา ยิ่งชีพ พระเอย
 นารักนารักม้วย แลกไท้เกลิงสยาม ฯ
 ๑ ยามทุกข์พระไม่ทิ้ง ไทโหม ทุกข์เลย
 ยามสุขพระช่วยโถม สุขด้วย
 ยามคัลยพระบรรโลม ฤทธิพลอย แปรแฮ
 ยามเจ็บเกอเมอม้วย พระเฝ้าเฝ้า ฯ
 ๑ ใครคือพระช่วยให้ สมิติ
 ใครช่วยพระปรานี ปรานน้อย
 แจกวิชาแจกยามี่ สถานทนุก นิกรแฮ
 แจกสทวณณกรชัย อย่างให้ไทเกษม ฯ
 ๑ นำเปรมนำปลื้มพระ ยารมี่ ไฉนนา
 ยิ่งรักยิ่งรักดี เท่านั้น
 ยิ่งโคกเมอวิโยคมี คุณแก่ พระฤ
 น่ายกบุญทานชน ปโยชนสร้างกุศลถวาย พระเทอญ ฯ

๑๐ ร้อยคำหลวง จักจำแนกพระคุณาทร แก่ราษฎรโดยย่อ แต่พอเหมือนเคื่อน
 สกิด ชวนกันคิดถึงพระเดชพระคุณไว้ ก่อนเราไว้ผมปัก มหาคไทย
 กฝึกจำเปาะกระหม่อม แลคด้อมคักก็สยาม ไบ่คงามสมเปนไท แก่
 เปนไว้ผมรองทรง ตามเราคงไว้อยู่ ลีนอกสแลกฝรั่ง แต่งตัวยังไม
 เหมาะเหม่ง เลือกยเฮงเลือกกระบอกพะ ทเเนอเถะก็ยังเผอ ผู้หญิง
 เเนอแนบแพรทม์ เเคยวนสมทวยส้านดา สวมเสื้อผ้าถุงรองเท้า
 หญิงแก่สาวสวยพริ้ง แพรคั่งคั่งคิกเลอแสง ยักคักแปลงหลายแพคแซ่น
 แด่ละล้นแสนสอาดเอี่ยม เปลี่ยนนธรรมเนียมบนน้อมคำนับ แทน
 หมอบพัยเข้ากราบไหว้ ไทเลือกใช้ตามชอยอย่าง เปลี่ยนวันทาง
 จันทรคติบริบิล เปนวันสุรทินเทียบมิเทศชาติ ใช้ศักราชกรุงรัตนโกสินทร์
 แทนเคยชินจุลศักราชพม่า พระกล้าถาทนุกราษฎร์ ประเพณีชาติ
 ไทนก็บัง พระก็เอาอย่างตามควร แม้เราหวนเหลียวชมพระนคร
 แปลกกว่าก่อนเหมือนนฤมิต คึกก่ออิฐอเนกส้าง แขนข้างอย่ง
 ปรตัยขันสมัย ไปมาไหนก็มีถนน สิ่งของชนกัศตวมาก มีรถลาก
 รถราง รถยนต์ยางรถม้า พลตระเวนรักษาดลอดทาง แสงไฟฟ้าสว่าง
 ตลอดคืน มหรรคพครนสำเริงพระนคร ห้างร้านสลอนเหลื่อหลาย การ
 ค้าขายก็จำเริญ โรงสีเกิรวัยแรงไฮ โรงเลื่อยใช้ไกกกล โรงจักรยนต์
 หลายแห่ง โรงน้ำแข็งน้ำหวาน มีธนาคารก้อเนก มีโทรเลขโทรศัพท
 ไปรษณียรษสอสาสน์ มีโรงพยาบาลโรงสอน เต้กราษฎรโตความรู้ ไม่
 ว่าผู้หญิงผู้ชาย หนึ่งสี่พิมพ์รายวันก็ออก ขอกข่าวบอกก็जार

การเขียนอ่านก็แพร่หลาย การค้าขายก็แออัด มีบริษัทจำกัดทุน
 ล้วนประเทืองคุณรุ่งเรือง จะไปหัวเมืองไกลใกล้ มีรถไฟเร็วเมล์
 ทุกทำเลรวยกว่าก่อน ไม่มียอนเบียนบ้านนอก ราษฎรออกอุคมทรัพย์
 นอนตาหลับผู้ร้ายชาน ตำรวจภูธรรักษาทุกย่าน ทั้งโรงเรียนวิจิตรพิพาท
 ก็สิทธิ์ขาดเป็นยุติธรรม ไม่จองจำเร่งรัดหนักขั้ว ใครสิ้นเนื้อประดาตัว
 ให้ล้มละลาย เลิกวิธีขายคนเป็นทาสสินไถ่ เลิกวิธีใช้อำญาแผ่นดิน
 ชัก เอาแต่สมัครม่อมมุ่น ล้วนเป็นคุณโดยชอบธรรม คนต้องจำ
 กำหนดโทษ ทั้งพระโปรดให้จัดคุกตาราง สอดส่องอย่างสมควร
 ลดโซ่ตรวนทรมาน จำอาหารให้มีให้พอ เพื่อค้ำพยัคคตสันดาน ให้
 ทั้งพลทั้งผิด กลับสู่ชีวิตเลี้ยงชีพชอบ เอาทั้งปล่อยทั้งขัง คึกคัก
 สดชื่น เสมอมิตรปรายบุตรให้ยำ หวังอุปถัมภ์โดยชอบธรรม มนุษย์
 เหมือนกันก็ควรนับถือ เลิกสักข้มือเลขไพร่หลวงไพร่สม ขอแรง
 รดน้ำรดอาหาร หักเป็นท้าวเสมอหน้า ช่วยกันรักษาสยามอาณาจักร
 มีชนมียกไม่เกณฑ์ หนุ่มประจำเวรน้อยวัย เลิกภาษีพื้นละคอน
 พิณพาทย์ เลิกยอนขาดแขวงหัวเมือง ลดภาษีเนืองเนืองบางขณะ
 บางขนาด ครั้นเงินพระราชทรัพย์ขาดจ่าย จึงต้องขยายขึ้นค่านา
 เก็บเงินค่าราชการเฉลี่ย ให้ต้องเสียเสมอภาค เพราะรักษาการ
 อากรภาษี ด้วยเรามีหนังสือสัญญา ต้องรักษานานาประเทศ มัก
 เป็นเหตุติดขัด กระนั้นยังประหยัคศักรอน ให้ราษฎรเสียแต่น้อย
 โดยเรียบร้อยสมกาล เพราะรัฐบาลก็เหมือนเรา ในกระเป๋ายังมีเงิน

มิใช่ทะเลินเลื้อยรุ่มร่าวย เพราะต้องจับจ่ายแจกเงินเดือน ซ้อของ
เหมือนเราซ้อ ไม่เห็นญาติพี่น้องมาทักท้วงเรา ทุกอย่างเอามาแต่ไหน
เหมือนเรยไรเลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัวเอาเอง ไทครั้นโครงพอก
ไม่มีศัตรูภายใน ไร้ศัตรูภายนอก เพราะพระออกคอบบ้องกัน ควร
ผ่อนผันพระก็ผ่อน ควรตั้งหย่อนพระก็ปรานีประนอม ทั้งหวานล้น
แลคาคหมัก โดยสุมาลย์สมรรถาไชยบาย คับร้ายหายกลายเป็น
สงบ เมื่อจำเป็นต้องรบก็ใช้พระจะมีสู้ แต่พระเอ็นคหุ่มมนุษย์ ไม่โปรด
กระทำโทษอวดฝีมือ โปรดศึกคือศึกษา พระตั้งประณิธานสัญญา
คำชู จึงอุคมคนรู้คนสามารถ เกิดเกลื่อนกลาดล้นหลาดเหลียว
กิริยาเปรี้ยวปรูปรุ่งใจ หนุ่มสมัยใหม่มากมี แต่ละล้นทีละล้นองอาจ
แต่ละล้นรักชาติรักศาสนา แต่ละล้นรักพระมหากษัตริ์เจ้าของตน
แต่ละล้นเป็นผลพิทยาลาภ ประพฤติสภาพศุภจริยาวัตร พระนครก็
เจริญศรีสวัสดิ์คึกคักทั่ว ถึงครึ่งย่านเมืองก็กรุงเก่า ก็ไม่เสมอเรา
อยู่เย็นเป็นสุข ทั้งแสนสนุกทั้งแสนสบาย ทั้งหญิงทั้งชายชนชาติ
มีกรรมสิทธิ์สมรรถมั่ง รุ่งวันหวังเกิดไท จะรุ่งเรืองชีวิไลค้ำกันเขา
เพราะพระจุลจอมเกล้าทรงบำรุง นฤมิตกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นดิน
วิญญูใหญ่ ราษฎรไทเทียมมิเทศชาติ คุณบิรมหาราชชุบเลี้ยง จึง
พร้อมเพรียงเป็นสหพันธ์ โดยคึกคักคึกคักคุณ หวังยกบุญธรรม
บรรณาการ เทิดสโมสรานถวายพระราชกุศล สมจิตตนจงรักเจ้า
แต่พระจุลจอมเกล้า กลดเกล้า เลอศรรควัไมกษัแล ฯ

โคลง ๔ พระมกุฏพททสาสน์สร้าง ปิฎกธรรม ทวีแซ
 ปรียัตวิญญปถัมภ ทวีแคว้น
 ขวยจิตบ่าเจยบ่า รงค์กต สังฆ์เฮย
 ช่อมสถาปนอ้าวาสแม่น พระเอ้อธามา ฯ
 ๑ โลกะบือบารเมศเจ้า จอมไฟท ไทเฮย
 เกลิงรัชชัตติยภิเษกใน บัดนี้
 เปนชาติเอกราชไทร รัตนเชิต ชูแซ
 บวรภักษพททจักรช ฌเพาะอ้างองค์เคียว ฯ
 ๑ เกลียวโอ้อาตมสัขสร้าง ศรัทธา
 พังพระธรรมเทศนา นังพร้อม
 เพวระเกชพระจอมสยา มินทรคอก ผดงแซ
 เสี่ยมอนพระผละทางอ้อม ลักคังจงดัง ฯ
 ๑ ทพพระพทททัง ธรรมสังฆ์ ถัก
 บุชิตสมจิตจง เจาะไหว
 กศลไคไผ่จ้านง ส่นองพระ คณเฮย
 เชิญเทพเชิญถึงไท่ แทะบเว้งวังสวรค์ ฯ
 ๑ เกลิงถวัลย์มนษย์นิวาสสร้าง ส่นคลิต เกษมเฮย
 เสวยสุขทุกทิวาสถิต ถิ่นท้าว
 สวรรคคเทศทศพิธ ธรรมเทิต ถนอมเทอญ
 เกลิงทิพย์เทวโลกท้าว คุลิตเว้งคิवासถาน ฯ

๑ ทุกท่านขามคำเข้า

ควรกลาขหมอนบูชา

ให้พ่อแม่แลมหา

จริยวัตรสัสดิ์เฝ้า

๑ เจริญอุภิตหยาจเวกษณคล้อย

เรจักแก่เจ้ายาย

ใครกักักกลาย

กรรมที่ทำจักทัน

๑ คำนึงฮิมาทแม่น

จักประสพศรีสวัสดิ์

อุบัตินุญส่วนบุญอุบัตินุญ

แต่พระจุลจอมเกล้า

๑ ถวายพรพระมกุฎเกล้า

ทรงพระจำเริญรัช

ผลชอปปะรดคอบสวัสดิ์

นฤททุกษ์สุขเกษมแม่น

๑ คราบรรณอุโบสถสร้าง

ควรอุทิศทักษิโณทก

แม่ผลส่วนกุศลทิลก

ถวายพระจุลจอมเกล้า

นิทรา กิติ

พระเจ้า

กษัตริสัท ธิครูเทอญ

ใฝ่น้อมมนอภิล ๑

ชีโนบาย บอกรา

ไม่พัน

เป็นชน มีอแล

ไทยทั้งคุณถึง ๑

มุนีตรัส สอนแล

ว่างเศร้า

ยังอุทิศ ถวายเทอญ

กราบเกล้าเกลสนสร ๑

กษัตริย์ค ยูนันเทอญ

ร่วมแคว้น

คิแก่ ตนแล

มุ่งด้วยเดชา ๑

กุศลยก ทานญา

ต่อเจ้า

นลของพระ คุณเทอญ

กลับแจ้งวิมานเสถียร ๑

อุปมตฺตาโหนดุ

คาลาสำหรับกรวยหมอนเมื่อจะนอนทุกทิวาราตรี

๑ พุทธิ ฌมฺมณฺจ สงฺฆณฺจ เทว วนฺทามิ สิริสา
 มาตาปิตโร จ สฺยามินิหํ คุณิการิยนฺนมามิหิ
 ชราพฺยาธิมรณมฺไม อปฺติโหมหิ ตํ ชฺว
 ปิเยหิ เม มนาเปหิ วินาภาโว ภวิสฺสติ
 กมฺมสฺสโกมฺหิ ทายโท ยํ กริสฺสามิ ทสฺส เจ
 ปจฺจเวกฺษณฺนุทิสฺสามิ ปุณฺณภาคํ สุวาทิ
 มกฺกฏรณฺโณ จ จุฬาลงฺ กรณฺรณฺโณ ปิยสฺส เม
 จิรณฺจ วชฺเช ติจฺจุจตุ ราชา โสตุถิ ลภามิ เตชสา

คำแปล

๑ ข้าไหว้พระไตรรัตนไหว้ มรู่ไหว้พระราชา
 พ่อแม่และครูคุณกสา ทรท่อมสุธรรมณณม
 จักแก่และป่วยและก็จะม้วย ติจะส่วยสอองออม
 รักไหนจะไกลกมลตรอม วิปโยคทยานหา
 ก่อกรรมก็กรรมจะอุปถัมภ์ คนนำสนองพา
 ผลปัจจเวกษณฺ์ทุกคสา ภูติศถวายุธรรม
 แก่จอมมกฺกฏุลมกฺกฏ ปิยจุติจรสรวรค์
 ขอน้อมมกฺกฏุคฺมิถวัลย์ ทนขันครเขษม ฯ

กาถาสำหรับกรวดน้ำถวายพระราชกุศล

๑ ปุณณสัทธิทานิ กาทสุส ยานณณานิ กทานิ เม
 เทสณจ ภาคิโน ไหนตุ สตุทานนตาปุปมาณกา
 เข ปิยา คุณวนตา จ มหามกุฏปิยมหา-
 จพัลลกรณราช- สิวคทาทยो मम
 ทิฏฐา เม จาปยุทิจา วา สัสนตา ภาวภาเว
 สพุเพ สตุทา สทา ไหนตุ อเวรา สุขชีวิตโน
 เขมปุปทณจ ปโปไนตุ เทสาสา สีขุณท์ สุภา ฯ

คำแปล

๑ แสนสัตว์ณแสนสกลโลก จรโชนอนเณวณ
 บ้างยลและบ้างก็บมียล ยัย้างพระคุณครัน
 เช่นจอมมกุฏจุลมกุฏ พระมนุชย์นิवासสวรรค์
 ไพรทวิขุติศกคัลลวร มพลีเฉลิมบุญ
 ข้าทำและทำเพราะสุจริต ศักกิจเจริญคุณ
 เลื่อมใสพระไตรรัตนทนุ ชินวาทประสาสน์สอน
 ขอสัตว์วิวิธภะประโยชน์ ชิวโลกสถาพร
 หวังสมอกมกุณิวรรณ วุฒิทัณนิคมเขษม ฯ
 ๑ ภาตุโย สุลลวโต ปัสส อปุปมาทรโต สทา ฯ

(ศุภมัสตฺ)

โคลงกระทู้

ได้รางวัลในการประกวดสำนวน

๑	สท
รู้	ทวิทวษเศร้า
ล็กจิตคว้าวน	กำครวญ
จ้อไท้
	สท
ฤทธิ	เชอว่าประศวร
แพทยพิเคษไซ้	สวรคคท ควรฎา
สทสิ้นในสยาม ฯ
๑	สท
คิก	ประเสริฐเลิศล้ำ
ทนราชภูริฐา	ปรีชา ชาญเฮย
เวียวยอย
	สท
คาค	กษัตริย์อยุธยา
พระชนมยงนอย	เทียมเทียบ พระฎา
คว่นลโลกสวรคท ฯ
๑	สท
รู้	จะโดยเสด็จไค้
พระละโลกไป	คังใจ
สัพ้า
	สท
ฤทธิ	แสนจะฮาไลย
เลิศเจิทยหล้า	ผาพระ บาทนอ
สทเมอเมองแมน ฯ
๑	สท
คิก	ท้าวโดยเสด็จไค้
สละละชีวิต	คังจิตค
แกไท้
	สท
คาค	ลำบากโขยบค
แน่นโนไว้	เขอนจาก พระนา
คังนไคยตรง ฯ

บทออกสวดย
ได้รางวัลในการประกวดสำนวน

๑ พร้อมเอ๋ยพร้อมพรั่ง แยกฝรั่งเงินจามสยามภาษา มอญญวน
ฉวนทุกชาติมาคหามา น้อมวันทาบรมศพเจ้าภพไตร ด้วยจงรัก
ภักดีสจวิตร มิได้คิดมารยาสาโดย เคือนหนึ่งถึงสองครั้งคงหทัย โดย
ที่ไกรศัญญทุกผู้เอ๋ย ฯ

๑ พร้อมเอ๋ยพร้อมกัน ในวันที่หนึ่งวทสยหัตถ์ ทั้งชายหญิง
นุ่งห่มไหมพัสตรา ถือนิพนธ์บุปผาพวงมาลี ถวายบังคมบรมศพ
จอมนิราช ยังมีหาปราสาทดุสิตศรี บ้างเฝ้าจิตต์คิดถึงผ้าสุล ชบโคก
กบระนมก้นกรวยเอ๋ย ฯ

๑ พร้อมเอ๋ยพร้อมพรั่ง ทั้งไพร่จกัรหญิงชายหลายภาษา พวกกัน
ไปเฝ้าพระโกษฐโชตนา น้อมวันทาคด้วยจงรักความภักดี ระลึกพระคุณ
เคยได้อุ่นคิรเกล้า แสนโคกเศร้าวเหล่าชาวกรุงศรี ไฉ้พร้อม
ไพร่ทองผ่องใส บ้างโคกย้ายกรำรำพรพรรณเอ๋ย ฯ

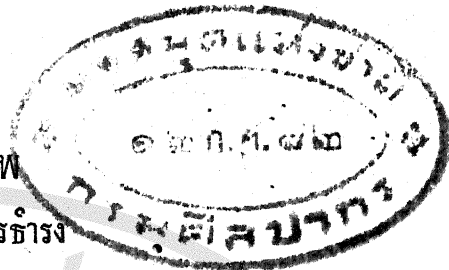
๑ พร้อมเอ๋ยพร้อมเหล่า ท้าวข้าเฝ้าจิตต์ขบผามาถวาย ทั้งอุปแพ
เทียนแพแลเรียงราย ลงน้อมกายธิยกินทรวงบ้นประชา หวังพระเดช
ปกเกล้าข้าพระบาท จิตต์หมายมาคกตัญญูชบผา ชลักรพร้อมอำมาตย์
มาตยา เทบไต้ผาลของธูลภูมิเอ๋ย ฯ

สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา
ณายเมือ พ.ศ. ๒๔๕๕

กลอนสุภาพ
ของขุนสารัตถ์สุธารัง

๑ แสนระกำคว่ำควรวณฺญวณฺจิตต์

ทั้งเคียรชาตกกลางกลางในทางทิศ เจ้าชีวิตสวรรคตสลกใจ
 นิจาเอ๋ยเคยรู้จักทรงทักถาม สำเนียงนามข้าผู้ประคองใหม่
 เคยถวายสาราพญาไท ทรงปราโสแหม่มสรวลขวนกมล
 ตัวเจ้าหรือขุนสารัตถ์ผู้จิตสาร คีโรกรานทูลฉลองถึงสองหน
 ไม่สู้คล้องว่องไวไชยยุบล พระจอมพลคำรัสตอบว่าขอใจ
 เลียบแรงรือของบรรณนานอไซ เอมมาไซชวนให้อ่านสารสมัย
 รักษาชาติด้วยความเพียรจำเนียรใน ประคองใหม่หมั่นสงวนสำนวนนาม
 ใ้อพระจอมจุลทิลกเคยปกเกศ เฉลิมเขตไทยถิ่นดินสยาม
 กระเบื้องเหล่าธาตุทั้งชีพรามณฺ์ นครคามเขตกว้างไม่สร้างครวญ
 หนังสือพิมพ์ทุกฉบับรับว่าโคก ตลอดโลกแสนเลี้ยตายไม่วายทวน
 ต่างประเทศธานีทวีครวญ พระมาค่อนวีรศักดิ์คาวรรณ
 ระคินขุนฝ่ายกลหรือกลไทน ขาคอถ้ายสิ่งประสงค์ทรงนุสร
 พระจอมจักรพลกัลล้าสุทธรร แสนอวรรณเข้าเย็นไม่เว้นวาย
 ทรงเฉลียวเขี้ยวขำนาญชาญกระแด่ พระรู้แพ้รู้ชนะทรงกะหมาย
 รู้กำลังพวกพหลพลนิกาย ร้อยยารอร้อยก็ไผท

รัชชนันต์นั้นผ่อนยาวเมื่อคราวขึ้น ทุกสิ่งสรรพพร้อมรัฐสมัย
 ดงคราวอ่อนพระก็อ่อนหย่อนพระทัย รัชทางไล่ทางหนีทรงปรีชา
 นอกก็ไปในกึ่งของครองประโยชน์ รักษาโสทสยามไว้จนใหญ่กล้า
 ขั้วไม่ชันน้ำไม่ชันอันอุรา ยิ่งบิดามารคานิกรชน
 แผลอำนาจกฤษฎาญาณวุธ สติยศมิได้วางในกลางหน
 เชื่อมไม้ตรีเป็นกำแพงแผลงผจญ ทรงออกทนต์หน่วงหนักเป็นหลักชัย
 ทัวแผ่นดินถิ่นประเทศในเขตเปลี่ยน เสด็จเคี้ยวแคนราชชลาคไฉน
 ใครก็รู้วาท์ของกรงไกร พระก็ไม่เกรงหมัดศัตรูตรง
 มหิศรหาญชาญชัยใครจะเทียบ พระเชาว์เฉียบยิ่งคึกคึกวง
 แม้จะเปลี่ยนชีวราชารอง ไม่ลดลงจากเส้าของเราไท
 สู้ลำบากยากเย็นเห็นประจักษ์ จึงเป็นหลักสยมาจะหาไหน
 ทุกสถานบ้านเมืองเรืองอุไร นหรือใครจะไม่รักพระจักรี
 ประจักษ์แจ้งว่าไทมิใช่ทาส ครองอำนาจเฟื่องฟุ้งในกรุงศรี
 รักษาไทให้เป็นไทด้วยไมตรี ยิ่งหมั่นสืบชาติยาทยุค
 ความเจริญเกรงเสื่อมไม่เผลาพลั้ง หน้ากับหลังควรมองคลองถนน
 ทั้งบ้านเมืองเรืองเจริญเฟื่องมล ประชาชนค้ำค้ำพรั่งทรวง
 พลทหารชาญสงครามไม่ขามคึก ก็ครันครกทั่วทั้งพระวังหลวง
 เสนาบดีมีจบครบกระทรวง คอยทักท้วงตรวจตราบัญชาการ
 ทัวมณฑลเหนือใต้ไทประเทศ ขจรเขตลือชามหาศาล
 เล็กก็จริงยิ่งกว่าเพชรเม็ดจพาล เห็นฝั่งธารอยู่ไรไรแล้วไทเรา

พเลิฏฐวบเคราะห์กาจมากลาคแคล้ว ประทีปแก้วสู่สวรรค์เมื่อวันเสาร์
 ยี่สิบสองตุลาคมนิยมเค้า ศกร้อยยี่สิบเก้าให้ฮักร
 เห็นแต่ยอชยัยบุตรมงกุฎกษัตริ์ เถลิงรัชย์ฉัตรชัยมไหศุรย์
 ะคัยโคกทรงวงษาทอฮักร เหมือนพระทูลกระหม่อมแก้วที่แล้วมา
 ขอพระองค์ทรงดำเนิรราชกิจ ทั้งทรงฤทธิวิเศษเสกเสนาธา
 ให้ชุ่มชื้นชนกมลชนประชา ดำรงฟ้าดำรงดินเพิ่มภินุญไญ
 ทั้งนอกในภยพิชิตย่ำชัตช้อง ลอช้องยศศักดิ์ยิ่งอีกไซ
 พระเกียรติกิจ้องทั่วทิศมหิศโร ทรงเทโชคของค่นารายณ์ เฮย ฯ

กลอนกาพย์ ของ “เอกชน”

กล่าวเรื่องสวรรค์

๑ สรวมชีพบังคมบาท	บรมนาถพระทรงธรรม
เจษฎาอมมไพศวรรย์	สยามเขตประเทศไทย
๑ ชั่งเสด็จเฉลิมฉัตร	ผดุงรัฐเจริญใน
มงคลมหาสมัย	มหุคคมนิยมวาร
๑ พระองค์ก้ององค์	ราชพงศ์พระอวตาร
แบ่งภาคมาสังหาร	อสรร้ายมลายสูญ
๑ ให้เทพยเป็นต้น	ธลากลพิภพพล
เพิ่มสุขพระอนก	ประกอบด้วยพระการุญ
๑ แท้ เนื่องเรื่องทราชม	ปราปรามิน่าหนุน
นำคติจับจิตตุน	เจือให้เกิดประสาธสรรพ
๑ ชายชุ่มมกลชื่น	ขมิ้นจะเทียมทัน
ครึ่งจอมนรินทร์ขญ	จมรัชชอำรง
๑ เสกเจ้ามาสู่หลาน	สิดวรที่จะพิศว
เทศคุณดุษฎ์ทรง	สฤษฏ์ไฉนแก่ชาวรา
๑ เทียบทักวัดถุหนัก	ยิ่งใหญ่นักก็ยังเ
ดินทั้งอุทกเขา	ก็ยเทียบขเทียมทัน

๑ เหตุมากรวมหา	กรรณาทิคุณอนันต์
ควรเทอดพระคุณสรรพ	สถิตไวยะหว่างเค็ยร
๑ บัณฑิตจะกล่าวพจน์	ยอพระยศแลพระเกียรติ
หวังไว้ให้จำเนียร	ระลึกแจ้งลึกริกาล
๑ ขบรมสมภพ	ฉลุสขณภูมิวนาร
แรมคตียะประมาณ	ทศมะมาสอคมกมล
๑ ตรงกันกับวันวิ	สคติมะมิมิควรรณน
เคื่อนนามกันยายน	ร. ศกเจ้าสืบลองไซ
๑ คือวันพระองค์มา	อุบัติภาคะภพใน
ฤกษ์ยามขจรไฉน	จะมีน้ามหัตถ์จรย
๑ เมืองทวงเจริญมา	พระเสาะสารล้ำสรรพ
นานาพิชาอัน	อุคมเอกพระเชียวชาญ
๑ ควรรู้พระรื้อรอบ	พระรอบคอบกมลมาน
พระฉลากพระอาหาญ	พระยิ่งด้วยพระบัญชา-
๑ กาลกลพระชนม์โส	พลไธพระชนกา-
ธิเบศร์เสกเจ้า	ละเสวยศิवालย์
๑ พระองค์ถวิลบรัช	เถลิงฉัตรเฉลิมชัย
บ้องปลกพศกไธ-	ศุภยลันเกษตร์สยาม
๑ ผ่านกรุงผดุงชาติ	นิกรรวมภูวนิคมคาม
เขตทั่วไผ่ทตาม	อัครอากาศระเพณี

๑ เมืองกาละเอกา	ทศวาระอันมี
มาศพฤกษิกย์	ร. ศกแปดสิบเจ็ดคณ
๑ โดยแท่นเมื่อไท่ไค้	เสวยไขศวรรย์อนันต์
พระองค์ก็ทรงชน	มระหว่างปฐมวัย
๑ กษัตริย์อภิตกกาล	บรรณนานเส่มอนไฉน
ซึ่งทรงพระชนม์ใน	ฉนำฉนี้ปรีชาชาญ
๑ เชื้อยวคิลปากม	อุคมยังวิจารณ์ญาณ
สามารถแลอาจหาญ	ก็ยากหาบหอนเห็น
๑ นับแต่พระองค์ไค้	ครองมไหศวรรย์เป็น
ชั้นภูมิซุ่มเยน	ศิรเกล้าพศกสยาม
๑ ทรงเปลี่ยนและแปลงกัศ	ผดุงรัฐนิคมคาม
ควรชอบประกอบตาม	สมัยโลกนิยชม
๑ รวยเริ่มผลเต็มสรรพ	พระสิ่งอันประสงศ์สม
สัมฤทธิ์ปรารมภ์	ประเทศเอกราชเรา
๑ ขนบธรรมนิยมอัน	บรรณสรรพพหุนักเขา
ควรบ่งพระองค์เอา	เป็นเยี่ยงย่นมีคณกลาย
๑ ชั่วไฉฉนี้ไม่ควร	จะเป็นส่วนคณหมาย
ทำวิหิ์ปริยาย	ให้เป็นแบบขบขัไป
๑ สิ่งนั้นทรงบันทึกอน	และลกหย่อนเพื่อเขาใจ
แก่ราษฎรใน	ประเทศเนื่องพระองค์ครอง

- ๑ โทษใดเกิดจากรัณษณูร์ ก็ประกาศและเปลี่ยนของ
 ปลดเล็กและเพิกถอน ประทฤษฎ์หายเหือกร้ายแรง
 ๑ กฎหมายคดีศาล วโรการให้คดีแปลง
 โดยโลกนิยมแฉลง มีอาลวงติทังคิง
 ๑ ระเบียบขสิ่งเรียบร้อย พระก็คอยจะอ้างอิง
 เหตุให้ชนเห็นจริง ประคองทั้งพระองค์แสง
 ๑ แม้การประกัยร้าง ขนบอย่างโบราณแปลง
 ให้อ่าสง่าแฉลง พิลาศยลกว่าหนหลัง
 ๑ กิจการณบ้านเมือง ก็เมื่องพระทรวัยคิง
 หลังไหลมาเองยัง มีหย่อนย่อพยายาม
 ๑ แท้ราชชนหาก สละมากก็หมายความว่า
 พิพัฒน์ลรัฐงาม พระทรมิต้อดย
 ๑ ส่วนทรงผูกพท ขส้านสูกะเลิกลอย
 เพียงไรพระไผ่คอบ ทำนิตยณกิจปวง
 ๑ ขาวสพยายาล สภาคารโรงเรียนหลวง
 กรมล่าและกระทรวง ทะบวงสถานอฬารงาม
 ๑ ตักวามทั้งร้านห้าง คุล้าอาจสอาดหลาม
 แลลิวส้างตาม ถนนพิศพิไลตา
 ๑ โรงเล็ยและโรงลี ก็มากมีเสมอมา
 หุ่นวิทยัทพา นิชกรรมธนาคาร

คำกลอนสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

บทที่ 3

เลขหมู่

895.41082

นร 12.00

ด. 1

๔๘

ขเนกที่เทยวสำราญ

เพราะแปลงเปลี่ยนระเณยงาม

๑ สารพัดถนอม

ปลูกปล้มหทัยยาน

๑ ทางไกลก็เหมือนใกล้

ควรคึกคักอยู่ตาม

๑ ที่รักก็กลายเป็น

เพราะเหตุพระองค์ทรง

๑ ไทรศัพทก็สรวทโยก

ปานทิพย์โสศใน

๑ ในเขตมหานคร

นักเทพสภาเยือน

๑ วางพลตระเวนราย

ไฟฟ้าส่งาควง

๑ ข้องกันนิกรพาล

แก้ราษฎรมวญ

๑ ถนนลาดสอาดส้าง

ทำจ้างผูกแปลง

๑ พฤษภปลูกประจำราย

แลลวละลานเออ

๑ เฟ่งผ่านสพานผอง

ถนนหลวงทั้งปวงนาม

เพราะรถไธรไฟหลาม

ชนบไหนดักทำลง

ถนนเห็นน้ำพิสง

พระปรีชาจะหาไหนด

ไทรเลขก็คังใจ

บรรณกาลขมิเหมือน

ประชากรกระฉ่อนเดือน

สพรั่งบนถนนหลวง

ตลอดสายสถลปวง

ประจำรัตติกาลควร

มิให้ร้างแวกวณ

เพราะสว่างกระจ่างแสง

มีรกว้างชาศรัยแรง

พนักงารบำรุงเสมอ

ตลอดสายถนนเลอ

ชุมนุมอ่าสง่างาม

ที่ขามคลองตลอดคาม

ประจำฟงตลงหลด

๑ เหล็กหินชลอหล่อ	ประหลาทหนอช่างบรรจง
เหมือนทำด้วยไม้	ฉกมลงนงาย
๑ ผายสลักระการหลาก	ชลมารคก็เรียงราย
สองฟากตลิ่งหลาย	ตลอดเหลือ้นบเรือแพ
๑ ผิงเนืองนทีเขต	นคเรศก็จอแจ
ข้างขึ้นข้างลงแล	มีชาคนแวงแวงชล
๑ นามเรือต่างต่างมาก	เป็นอันยากขยล
แล่นหลิกอยู่สับสน	พิศพรังสพรบเพรา
๑ แพตั้งสินค้าขาย	ประจำรายตำแหน่งเนา
สุทพรรณนาเกลา	ณกลอนกาพย์ให้ทราบพอ
๑ พระองค์จ้านงจิตต์	สุขุมคิจะใคร่ชล
สินค้าเพียบเพียบพน	เพราะเนืองกับประเทศผอง
๑ ให้รุ่งเจริญพา	นิชการะมุลม
เห็นหัตถกรรมของ	วิเทศอันอุดมผล
๑ ทรงแย้งวิจารณ์ญาณ	สमानจิตต์ประชาชน
ต่างชาติภาษา	จะทรงทำได้เพียงใด
๑ บำรุงให้เป็นสุข	นักรทุกชั้นนรภัย
เท่ากัษพศใน	สยามรัฐมีแปรผัน
๑ เพื่อหวังสคุณสาร	จิรกาลมีเร็ววัน
ให้ทั่วให้ถึงกัน	เพราะทรงกอปรพระการุญ

- ๑ ทรงเห็นประโยชน์เนิ่น ความเจริญจะเป็นทุน
 บังเกิดเพราะเทิดคุณ ผดุงราชไมตรี
- ๑ กับต่างประเทศอัน อุดมสรรพประเสริฐศรี
 ด้วยวิทยาปริ ชะชอภกับสมัยกาล
- ๑ เหตุนี้พระองค์จึง สละซึ่งพระล้าราญ
 ปรีดิ์เปรมเกษมสันต์ ในพระองค์มีอาลัย
- ๑ สู้ยากพระกายหน้าย พระสุขคลายเสด็จไป
 สู้แดนยุโรปไกล ทวีปต่างประเทศสถาน
- ๑ เมื่อคราวนำร้อย สิบหกสรวนนิยมกาล
 ข้ามโสมกันการ มหาสมุทรทะเลไกล
- ๑ ฝ่าคลื่นและฝนลม ระทมตรมพระกายไป
 เพื่อหวังประโยชน์ใน ประเทศนั้นและนำมา
- ๑ เป็นคุณแก่บ้านเมือง ให้ประเทืองเกลิงหา
 เหตุศิวิไลซ์พา พยงล้วนแต่ส่วนดี
- ๑ มีพระหทัยอ่อน จะเชิดช้อนพระไมตรี
 กับต่างประเทศมี ชนสนธิในองกัน
- ๑ ในสิ่งสมควรอ่อน พระองค์หทัยอนมิตังชัน
 ควรเคียรเจริญันท์ มั่นสนั่นประนอมใจ
- ๑ พระองค์เสด็จแดน ผนว่นแคว้นกษัตริย์ไท
 ชอบชัชวาศรัย บรมิหน่ายพระทัยเธอ

- ๑ ทวีทุกประเทศจัก
 ถือนับแลบำเรอ
 ๑ ควรเจริญสง่าศรี
 เสวยสุขมิขาดแคลน
 ๑ ไซ้แต่จะทรงขึ้น
 ทั้งราชกิจชล
 ๑ ทรงทอดพระเนตรการ
 ทราบชัดพระหฤทัย
 ๑ เพื่อจักเป็นแบบอย่าง
 ใครเพื่อนำมา
 ๑ ไทยเราจะเทียมเทียบ
 คู่หล้าสง่างาม
 ๑ หลายมาสเสด็จกลับ
 ปางก่อนถึงหย่อนเขว
 ๑ สมถัมในมาศ
 ไทยเราเพราะใครเผลอ
 ๑ เปลี่ยนโน้นกระทำน
 ควรแทนที่คั่นนัย
 ๑ ทวีทั้งสยามรัฐ
 ถึงไกลและช้านาน
- ประคิษฐ์รัฐภิเษกเลข
 บำรุงไทยประพาสแดน
 และเป็นที่ประเทืองแสน
 ขณะคราวเสด็จไกล
 พระสัมพันธมิตรผล
 คลอคทุกประเทศไป
 อันไพศาลณทั่วไค
 ก็ทรงจำเป็นคำรา
 ะหว่างกิจซึ่งทรงหา
 เป็นฉับประคอบตาม
 เสมอเปรียบมิเสื่อมทรม
 เจริญทันประเทศเขา
 แด้นั้นนับถิ่นไทยเรา
 จะอย่างสู้สมรรถเสมอ
 มิแคล้วคลาศวิจารณ์เษ
 พินิจควรหรือคนไทย
 ให้ทวีเจริญใจ
 ประคิษฐ์แปลกเสมอกาล
 สรรพจักจะสำราญ
 ประคองใกล้และเร็ววัน

๑ นานะการสำ	สกลชัยคำจะรำพรรณ
รวรวมสรุปรุ	อติเรกอุดมสม
๑ นิยว่าเจริญไค	ประเทศไทยนิยมชม
ควรที่จะปรารมภ์	พระคุณูปการผอง
๑ พระบันทิลกขัญ	จมนั่นถนงค์ครอง
เขตรัฐสยามผอง	ภียโยด้วยประการไค
๑ เห็นไคสควกตาย	มิบรยายก็แจ้งใจ
ปรากฏกระจำนัยน์	มณษย์จักมละกเห็น
๑ นฝ่ายอาณาจักร	พระพิทักษ์ผดุงเย็น
เกล้าชาวสยามเป็น	สุขด้วยพระการณ
๑ พระทรงดำรงนิคย์	ณทศพิธอศุขย์คุณ
คือราชธรรมสุน	ทรวเลิศประเสริฐสม
๑ ไพบูลย์นิบกรพร้อง	และถูกต้องคตินิยม
เยี่ยงปราชญ์อุดม	อนมิตีพิพจน์ผล
๑ พระญาติพระวงศ์ผอง	พระก็ป้องเป็นกังวล
บำรุงผดุงจน	ตลอดทั่วพระองค์คง
๑ ฝ่ายหน้าและฝ่ายใน	หฤทัยพระจำนง
ใครให้เสวยมง	คลัสสุขเกษมสำนค
๑ หม่อมขอมาคย์ปวง	ทุกกระทรงทวยวงการ
ผู้ใดชาวไวชาญ	วิทยานานามี

๑ รื้อรอบประกอบกิจ	สรวิตเจริญศรี
เทียงสัถย์สขมปรี	ชาลลาคแลอาหาญ
๑ พระองค์เฮาถาเพอ	ผดุงเฮออีกเจื้อจาน
ท้วยราชบ้านาญ	ยศคักก็เผด็จข้าเห็นจหนน
๑ ควรรน้อมศิโรตม์กัม	หัตถ์ประนมยังคมคุณ
เป็นที่พิเศษสน	ทวนนัยคุณากร
๑ นั้นแหละจะเป็นศรี	สวลักส์ภาภรณ์
แก่เราผู้ราชฎ	นิกาลมีแปรผัน
๑ ฝ่ายพทจักร์เล่า	พระผ่านเฝ้าผู้ทรงธรรม
ไท้มีพระคุณอนันต์	ทนมั่งพยุงเสมอ
๑ บำรุงพระอาราม	วิหารงามสง่าเลอ
หลายหลากพระหากเปรอ	มีปล่อยทิ้งให้เสื่อมสูญ
๑ ปวงขรรพชิตฝ่าย	ทุกนิกายก็เพิ่มพล
รักษาระเป็นฐ	พระอาวาสเสนาสน์หลวง
๑ หม่อมสงฆบรรดา	ภิกษุสามเณรปวง
ไต่สัชสยายทรวง	ขมิสยล้าเคัญเขิญ
๑ อุปถัมภ์พระพทวโจ	ปรียัตถธรรมแปน
ส่วนเหตุพิเศษเห็น	ประโยชน์มีนั้นมากมาย
๑ พระเกรงจะกลายทรม	พระก็ตามขยัยขยาย
เผยเบ้าให้เลิศหลาย	และจักสอบพิชาสวรค์

๑ กำหนดมคฺคพากย์	ภาษาหลากแกลงธรรม์
รวมเก้ายะโยคสัณห์	อนสนธิสำแดง
๑ ภิกษุและสามเณร	ต่างจิตเจณพระธรรมแกลง
บาลีก็แจ่มแจ้ง	และแปลสอบพิชชาชาญ
๑ สงฆ์ไทพิเศษรู้	เถระผู้พิจารณาญาณ
สามารถและอาหาญ	อัครธรรมคุณเณคม
๑ ทรงโปรดพระราชทาน	ยศศักดิ์ฐานนิยมชม
ทำสูงสรุปสม	พิเศษโดยลำดับไป
๑ พัดแจกประกอยวา	ชทินนามะชานไซ
มนิตยภักตร์ใน	ระหว่างมาสพระราชทาน
๑ ถานานกรมจัก	กัรบพิชย์จียทาน
เปรียญเชี่ยวลาคชาญ	ฉเชิงอัครธรรม์
๑ พัดปักตระการงาม	ยลอร่ามสง่าศรี
ตามชั้นประโยคมี	นิตยภักตร์อคมสม
๑ ทรงตั้งสมณศักดิ์	นั้นเหตุจักให้ชื่นชม
ในธรรมวโรคม	จะได้ สืบพระสาสน์นาน
๑ ก็แตกก็ฉานใน	วรไตรปิฎกธาร
เพราะเหตุพระองค์สมาน	พุทธโอวาทให้ ไคณ
๑ ทรงเป็นประธานล้ำ	พุทธสาสนิกชน
ล้ำแสงแสงผล	พิพากสิ่งทีชอชมธรรม

๑ เป็นส่วนกุศลวัตร	ปฏิบัติบำเพ็ญนำ
สรรพสิ่งวิธกรรม	ทำเนิรสนิสังตน
๑ ถ้าหากพระองค์ทรง	สละปลงมิกังวล
พุทธศาสนิก์หมองมล	จะรุ่งเรืองแต่ไหนมา
๑ อาณาประชาราษฎร์	ย่อมจะขาดประพฤติหา
ซึ่งธัมมสัมมา	ปฏิบัติก็ถูกลง
๑ นี้โดยพระองค์นำ	ประพฤติธรรมประเสริฐทรง
พระราชศรัทธา	สถิตไว้สถาวร
๑ เป็นที่ปโยค	นิยมชมและอนุสร
ของเหล่าประชารา	สมณพราหมณาจารย์
๑ ทวทั้งสยามเขต	และวิเทศต่างสาธุการ
บรมโพธิสมภาร	อีกพระอิริยาบถ
๑ เป็นที่เฉลิมเนตร	อันพิเศษประเทืองทศ
ครั้งสองเสด็จไป	ยุโรปอีกสมัยกาล
๑ ศกัรขยี่สิบหก	นิยมยกกลีขิดขาน
เพื่อใครจะสำราญ	พระกายส่วนพระองค์เอง
๑ นานาประเทศกษัตริย์	เอกรัฐก็ยำเียง
กษัตริย์บรรณเพรง	เจริญราชไมตรีเคย
๑ มีอยู่คราวหนึ่ง	จะนำซึ่งนิเทศเลลย
ช้างเหศวรียรายเอย	อยุธยาสมัยกาล

- ๑ สมเฝ้าหน้ารายณราช
บัญชาให้นายปาน
๑ สู้ถิ่นนครเขตก
ตรึงขั้วเทคนิ
๑ นอกนัยหอนม
เสด็จไปมีเคยเฉลียว
๑ นับแต่พระองค์ครอง
ชั้นชอขกมลเฉลย
๑ คำนวณคเนมาก
ทุกทุกพระองค์ -
๑ ทั้งความทวิวิธน์
กว่าในอดีตกาล
๑ ไทยเราก้เทียบสู้
เออิมเออะถงมอ
๑ โอ้อ้อเออญเคววห
มัจจุราชเหี้ยมหนั
๑ เบี่ยนบ่งพระทรงฤทธิ
พระชนม์ให้คัลพอ
๑ สดคำจะพว้าเฮีย
วัักกะพิการอัน
- อประภาวโรงการ
ราชททาร์ลไป
ฝรั่งเศสเจริญไม-
ยวณกาลก็ควรวเดี้ยว
กษัตริย์ที่ทรงเปรีของเปรียว
คินั่งองค์พระองค์เลย
สยามผองภิรมย์เซย
บรรลุลสืบสามย
กษัตริย์ภาคยวณมี
รกาลกับมีปาน
ผดุงรัฐก็เอาฟาร
ฉนั้นนมีใช้หรือ
เจริญสู่วิสัยลือ
และหมายตรง ประสงค์พลัน
ช่างฉเพาะฉกาจครัน
ขณะนี้มีควรหนอ
ยชกคิตเพียงผ่อนรอ
สมควระเสวยสรวรค์
กระไรเลยพระโรคฉกรรจ์
เออิมประสยพระทรงชัย

- ๑ โดยถ้วนประจวบกาล
ไอ้เหลือจะอาลัย
๑ แพทย์ผู้รอบรู้ฉันท
เครื่องห้ามพระอาพา
๑ พระชนมายุนี้ชยนี้
เพียงห้าสิบแปดหมาย
๑ ในวันคำรบยี่
มาสไซสมันนาม
๑ ร. ศกนัยตกร้อย
ตรงร่วมกับแรมวาร
๑ ไสยะฉณามาส
โดยข่าวถึงชาวเรา
๑ สองยามย่านาฬิกา
เคราะห์ก่อมิรวี
๑ เขกองค์พระทรงยศ
จากโลกมนุษย์ไป
๑ วาขอกพศกสยาม
กาลโคกกำสรคแสน
๑ ลำราชฎ์อนาถไอ้
เหตุยังมีบังควร
๑ ก็นฟ้าอากาศพิศ
เช่นช่วยประชาชี
ก็เจ้ากรรมมีทันไร
สลักล้ารำพรรณนา
มิได้มหัศจรรย์พิศ
๑ ไอ้สลดประกอบถวาย
มีสมกับพระพลกาย
คณนาคนำตาม
สิบสองมีบรรยายความ
ตุลาคนิยมขาน
ยี่สิบสี่ร้อยอีกเก้ากาล
สี่ค่านันคือนันเสาร์
สิบเอ็ดทรายฎ์เหลือคาตเคา
รุ่งรู้ว่าฉราตรี
สี่สิบห้าเศษนาที่
ระรานขึ้นไฟไทย
สวรรณคตละครวไล
สถิตสถานพิมานแมน
เมือทรายความตลอคคเคน
ระทศจะกำศรวญ
วิปโยคเยือกครวญ
อุบัติมาประจักษ์มี
พินิจพิศเผือกสี
ประชุมทั่วคำนึงถึง

- ๑ แค้นฉัตรจัก
ร้อนรุ่มรุมรัง
๑ ย่ห่อนประสพเห็น
องค์เคียวเสด็จไป
๑ ไซ้แต่สยามชน
แม่ทั่วยวิเทศมวญ
๑ มากเหลือจะอาลัย
เสด็จเวียงวิมานแมน
๑ ส่วนเราเหล่าราษฎรไธ
เนิ่นนัยกับป่าสวน
๑ มีหวังเพียงบังคม
ขจิตทศสันต
๑ เพื่อไถ่ผลของพระเดช
เป็นสิ่งพลัสสาร
๑ บัณฑิตประจบการ
เกริกชานุกรไทย
๑ จารถวายพระเพลิงสเด็จพระ
เมรุมาสพิลาสยล
๑ ชาวเราสยามราษฎร
เห็นโกษฐพระเบญจมา
๑ แม่เสด็จสวรรคต
เพียบเพียงเรียบเรียงชลด
- สวามิภักดิ์และรำพึง
อุระว่าสักเพียงไร
พระผู้เป็นบิดาไทย
ค้ำบัลลังก์เหตุกระโหยหวน
จะเควร้ายกมลและครุ่นครวญ
ก็รันทศทั่วทุกแดน
รำลึกในพระองค์แสน
สมมตทรงเกษมสำนึก
หมายพึงโพธิสมภาร
ก็สกุใคร่พระคั่นครอง
พระบรมโกษฐ์ทอง
และเทิดทักนิษาทาน
พระคุณเจตนาการ
ถวายส่วนกุศลมี
มโหฬารถึงไกร
จะกระทำบำเพ็ญผล
เถลิงเกียรติพระจอมพล
สมัยนั้นถนัดตา
จะแคล้วคลาศมีอาหา
ธิปนาถนาถหนอ
ก็ปรากฎพระคุณพอ
เฉลยนั้นมิพ้น

๑ เท้ากับทรงขยับยัง	พระชัยพยับยังยืนเดอน
จิตตณกลาลกเหมอน	พระองค์คงดำรงชนม์
๑ เอกองค์ทรงธรรมผู้	ผดุงภูมิผดุงทล
เป็นสขเกษมสกล	เกษตรภพสยามผอง
๑ นนฤคคือพระบาท	มกุฎราชอำรุงครอง
เทียมทักคัณฑ์แก้วของ	นิกรข้าพระบาทแทน
๑ ขึ้นปกชนกนาถ	อภิชาติมิขาดแคลน
ร่วมร่วมเรียงร่วมแสน	อุดมโดยสวัสดิ์
๑ แน่เขตประเทศไทย	จะวิไลยเฉลิมศรี
เกียรติศักดิ์สถิตทวี	พิพัฒน์เลิศประเสริฐสม
๑ ขอรุ่งพระจอมขวัญ	ฐกษัตริย์สุโรคม
ทรงวายพระทกษะทม	ถนุขัตว์พิชิตกษัย
๑ ลำอันครายสา	รพิตกาดะไคไกล
กลายปราศพินาศไป	มิช้องเบื่องพระขมลาธ
๑ สรวมทรงพระชนม์เจริญ	จำเนียรเนินเกษมปาน
เทเวศร์เสวยสถาน	สถิตทิพพิमानบน
๑ ปวงเป็นวิปปอง	วิลาพองรำพึงผล
อันเนืองอนัตถคณ	ณพินาศมิดงนาน
๑ ตั้งข้าพระพทอเจ้า	กวีเหล่านิพนธ์สาร
นามครชนนพทวาร	ถวายพากย์พระพรเทอญ ฯ

ແຫລ່ງເທສ໌ນຶ່ມຫາພນ
 ກ່າວເຣື່ອງສວຣຣຄຕ

◎ ຈະສາຍກຍກຊັ້ນກ່າວ	ໃນເຣື່ອງກວກວໂສກຄັ້ຍ
ໃຫ້ກ່າວທັງຫຼາຍຫມາຍສຳຄັນ	ຮູບຈະຣຳພຣຣພຣຣຂັດຕິ
◎ ວັນທີ່ສົບຫຼັກຕຸລາຄມ	ອົງຕະພຣະພຣຣມຣາຊຈັກວີ
ພຣະຣຸດຈອມເກຣ້າຂອງເວນີ	ເລີ່ມພຣະຊວຣມີພຣະອາການ
◎ ເສດຖີພຣະທັບຢູ່ວັງຄຸສິຕ	ໂຣກກຳເຣີບຖຸທິເລື້ອພຣະມາຜ
ພຣະໂອສຸດຖີຍ້າຍຫຼາຍຂນນ	ແຕ່ພຣະອາການໄມ່ບັນເທ
◎ ຮຸ່ງຂັນວັນທີ່ສົບສອງ	ຮູບຈະສນອງໄປຕາມສຳເນາ
ເກືອນຕຸລາຄມຣົບຢູ່ສົບເກ້	ພຣະໂຣກນັ້ນເລັກກໍ່ທຸກຊຸດ
◎ ດຶງສອງຍາມສົບສຳ	ຕາມນາຟິກາກຳເນີນຕຸກຊຸດ
ພຣະອາການດຶງປັດປັດ	ສຸດທີ່ພຣະອົງຈະທຸກທານ
◎ ເສດຖີຊຸ່ງສວຣຣຄຕ	ພາກັນກຳສຣຕດ້ວຍສະສາຣ
ເພຣະເຍຍພິງໂພກິສມຸກ	ໄດ້ສຸຂສຳຣາມຸສິນທຸກຄົນ
◎ ຮຸ່ງຂັນວັນທີ່ສົບສາມ	ຮູບຈະແຈ້ງຕາມຕາມອນສຸນຣີ
ເຮົາໄຟຣ໌ພຳພຣະຊາຊນ	ພອກຣາຍເຫຼືອຜຸດໂສກ
◎ ໄອ້ໄອ້ພຣະທຸກຣະຫມ່ອມ	ເຍຍຢູ່ຄຸນອມຊາວພຣະຊາ
ໄດ້ເປັນສຸຂທຸກດ້ວນໜ້າ	ເພຣະພຣະບາຣມີໄທ
◎ ໄອ້ຕັ້ງແຕ່ນັ້ນຈະລືບ	ໄຟນເຍຍຈະກັບມາກຸ່ມໄກຣ
ຊາວພຣະຊາໃນຣາໄຊ	ທີ່ໄຟນຈະໄດ້ເຫັນພຣະອົງ

- ๑ แต่เสด็จไปเมืองฝรั่ง ยังได้กลับหลังมาอ้าง
 ประชาราษฎรพระญาติวงศ์ อีกทั้งพระสงฆ์ได้สุขสำราญ
- ๑ เล็ดครั้งนั้นได้กลับ จะเลียบลับพันสงสาร
 ไปสู่สวรรค์ชั้นวิมาน จนถึงนิพพานเมืองมณี
- ๑ โอ้ภิกษุมากมายสงสาร เมื่อพระอาการหนักเต็มที
 ทรงคิเมตตาทาชาวานันท์ จะต้องโกนเกล้าเมื่อท่านนิพพาน
- ๑ เพราะธรรมเนียบนั้นมีมา ย่อมแจ้งกิจจาแต่ครั้งโบราณ
 ถ้าทูลกระหม่อมเจ้าจอมศฤงคาร เข้าสู่นิพพานเวลาใด
- ๑ ราษฎรทุกถ้วนหน้า ที่ไปเข้าพระทรงไชย
 ต้องโกนเกล้าไม่ว่าใคร ผู้ที่ไพร่ก็เหมือนกัน
- ๑ ท่านทรงเมตตาประชาราษฎร์ ให้ออกประกาศทั่วเขตคั่น
 แม้นพระองค์ทรงดุษณี เรืองโกนผมนั้นไม่ต้องทำ
- ๑ ให้ไว้ทุกข์กันอย่างใหม่ นุ่งห่มใช้แต่เครื่องดำ
 พระคุณจอมไกรใหญ่ยิ่งล้ำ สุดที่จะนำสิ่งเปรียบปาน
- ๑ ครั้นเวลาจวนคาลง จึงไต่สวนสงเคราะห์สถาน
 พอดีเสร็จสำเร็จการ เชิญสู่สถานพระโกษู์ทอง
- ๑ แล้วเชิญขึ้นสู่ราชยาน พร้อมด้วยทหารเป็นหมวดกอง
 ออกเค็รนำหน้าไต่ฝาลอง มาตามท้องถนนราชดำเนิน
- ๑ สะโลมาศออกคลาไคล ทุกถนัดกลืนไม่ขัดเขิน
 มีชัยยังค้ำก้ำให้เค็ร มีให้ก้าวเกินกำหนดไป

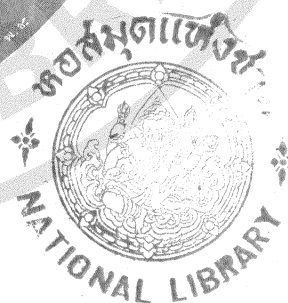
- ๑ ถัดลงมาทวารแตร เข้ากันแซ่พังเสียงใส
เขาเข้าคลองคู่อองไว เป็นเพลงฮาโลยไต้ฝาลของ
- ๑ ถัดลงมาทวารขึ้นใหญ่ วางจิ้งหรีดไว้เป็นช่องช่อง
มีแต่นำประจำกอง เสียงกึกก้องไปตามมรรคา
- ๑ ถึงเข้าบรรเลงเป็นเพลงฝรั่ง เมื่อใครไต้พังแสนเลี้ยวโลมา
ให้ออกอ้ออันตันอูรา แล้วค่างโคกาน้ำตานอง
- ๑ ทหารรายถัดลงมา ดูหน้าค่างก็เศร้าหมอง
แลเห็นไต้เพราะไฟนั้นส่อง พร้อมหมกทุกกองต้องถือเทียน
- ๑ สพายบนเขาปากยอกลง เรียงแถวเคียวตรงไม่หันเหียน
ถึงจะเห็นอยยากก็พากเพียร เพราะความจำเนียรคณัญ
- ๑ ครั้นถึงทหารมหาดเล็ก ทั้งหนุ่มเด็กนำเอ็นค
เคียวเรียบเรียงเคียงเป็นคู่ ช่างนำดูเลี่ยนกระไว
- ๑ ถัดมาถึงพระโกษูฐทอง ดูผด่องงามสดไส
พระศัพทูลเกล้าเจ้ากรุงไกร สถิตอยู่ในพระโกษูฐทอง
- ๑ อากมาเมื่อไต้เห็น ไม่วายเว้นความเศร้าหมอง
ให้คิดฮาโลยไต้ฝาลของ น้ำตาตกของด้วยความเสียดาย
- ๑ รูปตั๋งย่นเรื่องชั้นเครื่องประดับ ยังชวนชัยอีกมากมาย
จะสาธกยกอธิบาย ดูมากมายอนันตัง
- ๑ มโหรีกประสาณเสียง เคียวเรียบเรียงมาเบื่องหลัง
สำเนียงแซ่ลั่นแตรสังข์ เข้าประคองขึ้นพร้อมกัน

- ๑ ถัดลงมาทหารเรือ ไล่หมวกเสื้อครึ่งซัง
เรียงแถวรายอยู่ภายหลัง พอลองคัตงักออกเคียว
- ๑ เป็นท่อนแถวไปตามกัน ในหว่างชอบคันราชคำเนิร
ทูปเป็นชนิกไม่จักเขิน วิวพากันเชิญพระศฟไป
- ๑ ถึงประต้ววิเศษไชยศรี แสงอัคคิกี่ส่องไส
เชิญศฟพระองค์ผู้ทรงไชย เสด็จเข้าในพระราชวัง
- ๑ ถึงพระที่นั่งดุสิต เชิญชนสถิตบนที่ตั่ง
เลี้ยงประโคมครึกโครมฟัง สนั่นดังเสนาะกั
- ๑ รูปขอยยั้งเืองตั้งพระศฟ จะกล่าวทบทถึงชาวกรุงศรี
ทักท้อาโดยใต้ฝ่าชลี พากันอ้อมไปคอยคูป
- ๑ เห็นพระโกษาจุพระจอมไกร เลี้ยงร้องไห้สนั่นหู
ด้วยความถวิลนักรัตนัญญ มีไค้อศสแก่เพื่อนกัน
- ๑ ขย่ำว่าแต่เหล่าปลงกลีกา ถึงอาคมาก์เหลลอกกลัน
ให้คิดถึงองค์พระทรงธรรม แล้วโคกศัลย์ไม่วายเลย
- ๑ รูปค้องของคตทนิพนธ์ ตามอนสนธิทรูปเฉลย
จะเล่าต่อไปก็ไม่วายเขย ผู้ฟังจะเลยพากันรำคาญ
- ๑ ควรจะรำลึกรณกถาพระองค์ แล้วทำบุญส่งทั้งคิลทั้งทาน
จนตรวยเท่าเข้าพระนิพพาน สมกับที่ท่านกตัญญูตา
- ๑ เพราะเมือพระองค์ยังทรงพระชนม์ ชาวเราทุกคนเป็นสุขหรณา
เหล่าคัศรหมู่พาลา ไม่อาจะมาทำอันตรวย ฯ

สมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา

ฉะบับเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒

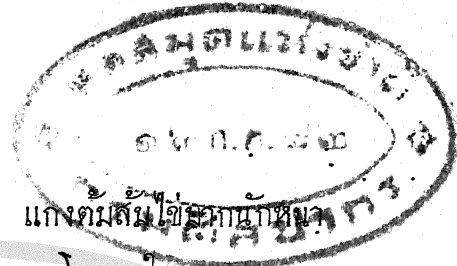

แหล่เทศน์มหาพน

กล่าวเรื่องถวายบังคมพระบรมศพ

- ๑ รูปจะกล่าวถึงชาวบุรี ทั่วทุกโคกโดยบัตรหมาย
ว่าทรงอนุญาตให้ชนหญิงชาย ได้ถวายบังคมพระโกษฐ์ทอง
๑ ไม่ว่าชานาแลชาวไร่ ทั้งผู้ไพร่หมคทั้งผอง
ท่านทรงเมตตาข้าทูลลออง ให้ไปส่นองใต้ฝ้ายคุด
๑ ถึงวันทหนึ่งแลทสี่ห้า พวกชาวประชาทกแห่งหน
ไม่ว่าคนมีแลคนจน ทั่วทุกตำบลพากันมา
๑ ทั้งเมืองเหนือแลเมืองใต้ ข้างขึ้นจรดไฟกลางคศลา
เสียเงินเท่าไรก็ไม่ว่า ขอให้ได้มาถวายบังคม
๑ ทั้งหนุ่มแก่แม่หม้ายสาว นุ่งห่มขาวไม่หวัผผ
ด้วยดวงจิตต์คึกเกรียมกรม เสียกายพร้อมโพธิ์ทอง
๑ ถึงที่พระโกษฐ์พระจอมไกร เสียเงแต่ร้องไห้กันกกก้อง
ให้ศึกษาโลยใต้ฝ้ายคุด ข้างก็ว่าร้องแล้วอำพรรณ
๑ ว่าโอ้ โอ้พระจอมโมลี มาละข้านไปสรวรค์
เคยปกเกล้าชาวเขตกัน เกษมสันต์แสนสำราญ
๑ ทรงชุบเลี้ยงโดยเทียงธรรม์ ดั่งพระสุริยันต์ส่องแสงฉาน
นำแก่นขัณฑ์มาจุมาว ช่างมาล้างผลาญพร้อมโพธิ์ทอง

- ๑ ถ้าแม่นพระกาลมีกายปรากฏ จะแทนทศพระคุณสนอง
จะอาสาได้ผลของ คิดต่อยทอป้องกันพระองค์
- ๑ นี่ไม่เห็นตัวมัจฉราช จึงหมกอำนาจรณรงค
เสียดายนักพระจักรพงศ์ พระไม่คงพระชนมา
- ๑ บ้างจตุรปเทียนจำเนียรน้อม ทั้งตอกไม้หอมนานา
ถวายกุศลผลค้ำลา ให้สุมหาพระนิพพาน
- ๑ จะกล่าวเรื่องให้เฝ้ากันไป ให้แจ้งใจตามไฉน
ที่กระทรวงนครบาล ท่านแจกเข้าสารแก่ชาวประชา
- ๑ ราษฎรออกช้อนชัย ไปคอยรับซึ่งัญญา
คนละทนานให้ทานทั่วหน้า ให้ซื่อปลื้มปลาอีกสองสตก
- ๑ ที่บางคนโลภล้นเหลือ คิดแผ่แผ่ให้กว้างขวาง
เตรียมกระสอบลอบไปวาง แอบไว้ที่ข้างนอกกำแพง
- ๑ พอรบได้แล้วไล่ที่ ความยินดีใคร่ข่มแฉ่ง
เต็มทีไล่ไล่พอแรง แล้วจิตแข็งชายเสียที่
- ๑ จะกล่าวเนืองถึงเรื่องประกาศ ของไท้ราชาเจ้ากรุงศรี
ให้ชาวประชาในธานี ตั้งภักดีบำเพ็ญทาน
- ๑ อาราธนาพระสวคมนตรี เพื่อกุศลเป็นแก่นสาร
วันทสืบท้าวท้าวบ้าน ท้าวทุกสถานพร้อมเพรียงกัน
- ๑ วันทสืบท้าวท้าวชนเข้า ทั้งหวานคาวเร่งจัดสรรค
พร้อมมูลคึกขบขึงหน แล้วผายผันไปวัดวา

๑ บรรดาของฉันนั้นมียศ
ทั้งเฉวรทั้งพระประปนกันมา

๑ แต่ตัวรูปมียศ
ไม่ละโมภโลกเกินการ

๑ มีไข้เจ็บเรื้อร่า
ไล่คละประปนจนล้นโอ

๑ ขอบุญเขื่องเรื่องกินไว้
จะกล่าวข้อต่อยบ

๑ ที่กระทรวงเกษตรา
บำเพ็ญทานการสมัย

๑ เพื่อไว้ทุกขกันทั่วหน้า
แต่ชาวนานนั้นชอบกล

๑ หล่อนไว้ทุกขนั้นอย่างไร
นุ่งผ้าดำขำไม่ขยับ

๑ ครั้นถึงวันทลียเจ็ด
จะกล่าวกระทุให้รู้แจ้ง

๑ ไม่ว่าเด็กแลผู้ใหญ่
ทั้งมอญไทยแลไหหลำ

๑ ที่เป็นเจกนชนนิกหนา
ปลอมปนไทยเข้าไปข้าง

แกงต้มส้มใช้หมากหัก
อนโมทนาในผลทาน

รักษาอาหารภัตแต่พอประมาณ
ยังได้รักษานามขึ้นโต

มีแกงมีไก่อีกสามโถ
ขอให้ภริยาโอวาททุกคน

ขึ้นว่าไปไม่เป็นผล
โดยนิพนธ์อีกต่อไป

มีครุฑราชิตต์เลื่อมใส
โปรดคนเชื้อใจแลคนงาน

ตามบรรดาคนขัดสน
ท่อนล่างบนไม่เหมือนกัน

เมื่อคิดไปก็น่าขัน
แต่หล่อนสรวด์ห่มลือกอกแดง

รูปไม่เอาเท้ามาแกลง
เรื่องวัยแย่งชิงผ้าดำ

พากันไปออกตลาดค้า
คุมศควาวิธทาง

เอาชาวมาชนบดหาง
ยื่นเอียงข้างซ่อนผมเขย

- ๑ แม่สาวสาวที่เข้าไปรัย เพราะชกสนทรวพยจะชอจะเลียบ
ต้องเียบคณกันละเหีย จนอ่อนจนเพลียกันไปก็มี
๑ ที่ประคกคนยัคเียบค ต้องเียบคเลียบคกันเลียบคมี
ชายหญิงเ็กแก่ง้วนแต่ยัคค รัยทานโดยทททานเมตคค
๑ ฝ่ายท่านเจ้าพนังการ ก็แจกผ้าเป็นทานไปแทบทั่วหน้า
จำนวนคนผู้คเหลือคณนา ไ้รัยแจกผ้าแล้วพากันไป นั้นแหละ ฯ

ฉันท “ของเอกชน”

๑๕ ปวงข้าสมาชิกสโม	สรนพทวารนาม
สกุแสนจะอาลยและความ	วิปโยคหย่อนหนาย
๑ เหตุขึ้นนรินทร์บรมนาถ	ปียราชพระองค์ว้าย
ชนมัญญ์พระชีพพระวรกาย	อุปคัตติศตสรวง
๑ คงแต่พระนามพระคุณนิจ	จะสถิตสเด็จพระปวง
คัมภีรภาพสุชมทวง	ละกัษัตถ์พิศล
๑ ไหนเลยจะธารพระคุณเทียบ	ขมิเพียบขมิพชน
สัหังมหาสุมทรวล	ก็ขอาจระเต็มตาม
๑ กังไค้ขยายยบลกาพย์	บททราขลิปราชความ
รักก็ณขึ้นรัฐสยาม	ปรมินทร์พระภูเบนท์
๑ นับแต่ทิวาจรสรว	คตัญญูมาสเจน
จวบเชิญพระโกษฐ์จรพระเมรุ	และถวายพระเพลิงกาล
๑ ก่อนเคยประนตกรประนม	ทศนัชชีโมธาน
พริ้งพร้อมณมาสทวิวาร	อภิวาทถวายพวง
๑ ขบผาและมาลยประทีป	สวคันธวันทรวง
บุชาสการนรปวง	อภิมัยจะหาไหน
๑ ครั่งนจะเป็นทิวสข	นิมิตคั่นนายน
แม้เราจะปรารภทัก	อนุสรณ์ห่อนเห็น

๑ ข้าน้อยจะกล่าวพานอีก	ขรลักษณะแดงเป็น
ฉันทพากย์ผลของพระคุณเป็น	ศิรเกล้าแก้วมอ
๑ เรียงรจนจรคบทลิต	ขณะพิศพระเมรุทอง
ชาวไทยทฤษฎ์คุณสนอง	และถวายพระเพลิงเป็น
๑ เครื่องรู้ระลึกกมลมาน	จิตกาลมีลิ้มเห็น
เป็นที่ระโลมททยเป็น	ขณะเมื่อวิจารณ์
๑ เอญุตึงสา	อีกสักสมัยพรรษ
โสฬศนิยมวัน	พฤษศมีมีนาคม
๑ เป็นกาลประจวบวา	รถวายพระเพลิงบรม
ศพนันปีโยคม	ปรมินทร์บดินทร
๑ เริ่มการกุศลวัตร	อธิเรกขวร
ถึงวารทิวาคอน	สุริยย้ายประชุมกัน
๑ อัญเชิญพระศพขึ้น	ปลงพินทรพระทรงธรรม
พร้อมพรังพระวงศ์สรว	พอมาคโยเนกมา
๑ เคลื่อนคล้อยพระโกศจาก	พระสุวรรณเบญจา
สู่ยานมาศคลา	คณะชาวประโคมเคียง
๑ แตรสังข์สนั่นกลอง	ชนะรำประจำเวียง
วังเวงวิเวกเสียด	และมโหรีอีกทั้ง
๑ ขึ้นใหญ่ระคมยง	สรงนาทสนันฟง
เสียดลิ้นสะท้านวัง	ระยะทยคละนาจที่

๑ คลาเคลื่อนขวรโคย	ทิศทางทวารศรี
สุนทรอภิม	จรออกทวารนาม
๑ เทวภิรมย์เคลื่อน	อนกรมขวรตาม
คำเนรพินิจาม	นยนพิงตะลงชม
๑ โคยमारคมหาราช	ขรยาตร์สง่าสม
ปวงราชภูมิโนรม	ยตลอดถนนหลาม
๑ ปันณัฐรัฐชัยเขต	นฤเบศร์ภักดียาม
พร้อมด้วยพระวงศ์ตาม	วรโกษฐ์เสด็จถึง
๑ วัชเชตพนปวง	มชเสวกาจึง
จักแจ้งขวรอชิง	สรวพร้อมพนักงาน
๑ อัญเชิญพระโกษฐ์ขึ้น	บษยกประคิษฐาน
พิไชยรณกาณ	จนทาบประเทืองวาม
๑ เรียบรวพยุหยาตร	ระคะตาศระคัยงาม
คู่เคียงประจำหลาม	ระยะแลสะพริบพราย
๑ เครื่องสูงก็พร้อม	อภิมและชมสาย
แตรสังข์และกลองราย	และมโหรีรักษาน
๑ สมเด็จพระจอมสง	มสัทธิธรรมสมาจาร
ไพบูลย์วิจารณ์ญาณ	ประทัยราชรถทรง
๑ อานพทพจนคิ	อภิธรรมประเสริฐม
กลนำพระโกษฐ์บง	คุณลักษณะพิลียทา

- ๑ สามโมงก็คล้อยเคลือน พระบรมศพคลา
 คำเนิรขบรมมา ฅณนสนามไชย
 ๑ เจษฎ์อมสยามชัต คิยณัฐ์ชเนนทร์ไท
 ทรงเป็นประธานใน กิณพระตำเนิร
 ๑ พร้อมคัวยบรมวง คอเนกขวรเคิร
 แห่แห่นพินิจเพลิน จรตามณนหลวง
 ๑ อัครราชทูตแทน รฐบาลประเทศปวง
 เสนาบดีกระทรวง คณะเจ้าพระยาของ
 ๑ อิกเจ้าประเทศราช และอมาตย์กัเนองนอง
 เลขาณการของ คณะทูตสถานมวล
 ๑ ข้าราชการปวง ฅกระทรวงกัเคิรขวร
 ลำดับมีลัษณ ระบะงามสง่าองน
 ๑ เมียงมองพระโกษฐ์มาศ นรราชภูว้สกลยล
 กลับเค็รวัระทมมน มุขไม้สเวิงเลย
 ๑ คราวบงขวรแห่ ชณะแลกริมย์เฮย
 ครันเมิลพระโกษฐ์เคย พิคตนกมลตน
 ๑ พิคเพ่งพระโกษฐ์มาศ ขมิอาจะกลั่นชล
 เนตรวราชภูรยล ฅระหว่างวิถีสอง
 ๑ ทกผู้บอาปราม นยนามพเนองนอง
 ต่างผ่นส่อนมีอง พระบรมโกษฐ์พลาาง

- ๑๑ ขางเหล้าก็เฝ้าพรรณ
เหล้าหวีวโยควาง
๑๒ กรานคี่ระชบกราย
อาจพลีทหทัยเผลอ
๑๓ ไอ้ทลกระหม่อมแก้ว
นั้นไม่มีทาง
๑๔ ขุชาสการเล่า
เป็นเปลี่ยจะปลงใจ
๑๕ นัยวาระว่างเว้น
คงยังและยังยืน
๑๖ โกษุ์เคล็ดอนละครของจัก-
พุ่มอัสสขุลาวย
๑๗ อัญเชิญพระโกษุ์สถลเอก
ถับถึงพระเมรุก็ประคอง
๑๘ ขันยานมาศคัตวเศวต
สามรอบและจึงประคิบฐาน
๑๙ งามโกษุ์พระโกษุ์บรมนาถ
งามพรายพะพรายพิมไลไฟ
๒๐ งามลายสลักวิจิตรลัก-
งามคฤประคองชีรฉาย
นอนนันทพระคุณกลาง
กรอัญชลีเลอ
อระวาวระหวามเออ
ชลเนตรก็เช็ดคพลาง
พระละแล้วครະไลปาง-
จะนิทัศน์สถานไหน
ยลเปล่าและแปรไป
สละลิ้มก็เหลือฝน
ยมิเห็นพระโกษุ์คืน
คฤวายุพาหยา
ยมลักก็ต่างพ่าย
ฉะหว่างวิถีสอง ฯ
รุจิเรกอร่ามทอง
พระบรมโกษุ์กาญจน์
ปรีวิฑูพระเมรุวาร
ณพระเมรุภายใน
ปัยราชณเรนทร์ไท
จิตรภาพมเลื่องพราย
ษณะเลิศประคิบลาย
ชวลิตกระจงเงา

๑ งามเด่นสง่ายลสง่า	ศุภพราพะแพรวเพรา
งามพิศพิพิจิไฉลา	จิตรกรประกอบทำ
๑ งามสมอนจุณวิกสม	พระบรมศพน้า
งามมาตโมสระจำ	ปริยายก็สดแสน
๑ งามเมรุมาศพิศตระการ	กลเทพย์พิมานแมน
งามยอกลลลคธิกแทน	ทิพชั้นกุสิดสงว
๑ งามสรวพลักษณณัง	ฉลุลายเลลาปวง
งามหลากสลักขบปทวง	พิศเหลือองและเพทาน
๑ งามดาวประกายประกาย	ระคะด้วยมณีนาน
งามฉัตรประจักษ์ระการ	และเศวตฉัตรชัย
๑ งามสุกประเสริฐวิสูตร	กวีจิตรสองไข
งามฉากขจิตพิศพิไล	ศุภภาพเลขา
๑ งามเมรุทิศสุวรร	ณระยัชชะโลมทา
งามภูและพวงขบปมา	ลยชั้นระรณคันธ
๑ งามสังฆาสน์ศุภสชาติ	ก็พิลาสสชาติครัน
งามไทยทานพิศสุวรร	พระคิยอวามพาว
๑ ชมแก้วระย้าระยีย	วิคมีระแววาว
ชมลีประภาศรและชาว	นิลเหลือองระวามันย์
๑ ชมยามพระพายขณะพัก	ประทะกวัคและแกว่งไกว
ชมพรรณเพียงงวชิรไส	ศุภสกลสชาติตา

- ๑ ชมหงส์สุพรรณพิศหงส์ คุหาเหิรรวมา
ชมเชยพระเมรุบรมรา ชะเล่มีอนจะมีใจ
- ๑ ชมแล้วก็หงส์สถณช่วย มุชคายประทีปไฟ
ชมแสงประหนึ่งรชนใน นภาคทิฉิมพร
- ๑ ชมโคมสว่างประกายแก้ว นพรัตน์อลงกรณ์
ชมทั้งจะลอยและจะมีจร วรระวิสัยลัษี
- ๑ ชมนามอวามกลจะคือน ศศิธรณวาทรี
ชมชมก็เฉกขุมณี ฉนระเจียรในครัน
- ๑ ชมที่พระราชขัณฑ์ ณะระหว่างพระวงศ์สวรรค์
ชมช่อนกสถลกรร- ณีกลแลกล้ายอง
- ๑ ชมยอกระเียบมพินิจาญ านกานที่เรืองรอง
ชมทั่วของอุบิฉอง ักวิสัยบุญพราย
- ๑ ชมสิ้นตลอดกณบริเวณ วรเมรุสุพรรณราย
ชมเพลินมนัสจะอธิบาย ักยสันยสกล
- ๑ รวบรวมทั้งามพิมลงาม ุจิเรกยรรยง
ทั้งเทพมหิทธิพละทรง นฤมิตลัญญ์หวั
- ๑ ลำหวัสถิตยบรมศพ ษคิครพระจอมวัง
จึงได้วิไลประกาย ทิพเวชยันต์ครัน
- ๑ มากมวญุพระวงศ์บรมวง ศักดิ์ทรงประทุมกัน
มุขมาตย์อมาตย์สมุหสวร พกกระทรวงอนเภา

- ๑ ปวงชาวสยามสมณพราหมณ์และราชบุรพา
กันมาถวายขมปมา ลอยแลประทีปราย
- ๑ พรหมพรกัศพรังก็อถวน พิศลันแลหลามหลาย
โชมพัศตร์ประคัศกรกาย ก็สอ้านสอาดดี
- ๑ ชาวต่างประเทศทูลสถาน ก็ประมาณอนันต์มี
ไว้ทุกขตามนิยมี ะประเพณีสักตน
- ๑ เป็นคราสยามิกนิกร อนุสรณ์สมัยทน-
หนึ่งซึ่งระสาทรกมล ฌเพาะภักดีโดยตรง
- ๑ มาตร์แม่นพระมิ่งมกุฏขึ้น ประมินทร์ฟูฟ้าง-
กรณเศศยามรฐทรง พระวิรายุขามชล
- ๑ ความงามฉะนพระจะเกษม วัติเปรมประจักษ์ผล
พลเพิ่มเฉลิมวรกมล ก็ะทรงพระสำราญ
- ๑ คึกคึกก็แก่นมัตยราช ขวากจกรรวิหาญ
เขียนขยับพระชีพพระชนมาน ยมีรู้จะทำไฉน
- ๑ ในวารโสฬศมรค์- ติพระขัตติเอนทร์ไทย
ท้าวทรงเสด็จจรกระไล ฌพระเมรุถวายเพลิง
- ๑ วงศ์นางค์มขอมาศย์ ก็ถวายประทีปเกลิง
รำลึกพระเกียรติคุณเกิง กิจเสด็จสรปพลัน
- ๑ ข้าน้อยจะขอยุติสภาพ ยทกาทพยประกอบฉันท
เรื่องชมพระเมรุศกัศวรร ฌณกาลันแล ฯ

โคลง ๔ ไฉนคักภูวนาถเจ้า

จอมสยาม

ขัญจรมรัชกาลสยาม

วิโยคแล้ว

คงสถฤษฏ์แต่พระนาม

อนันต์พระ คุณนา

เลื่องลั่นบันลือแผ้ว

โลกชรวงสรวเสริญ ฯ

๑ อัญเชิญไทรรัตน์ทั้ง

เทพยทรวง ฤทธิชัย

จงพิทักษ์บริบาลองค์

เอกเหล่า

สมเด็จพระปรเมนทรมง

กฤษเณศ สยามนา

เจริญจตุรพิพรชา

บาทน้อมถวายชัย ฯ

แหล่งเทศน์มหาพน

กล่าวเรื่องการพระบรมศพแลการพระเมรุ

แหล่งที่ ๑

๑ จะกล่าวเนืองเรื่องบรมศพ	พระจอมภพเจ้าสุธา
พระเมรุท่าลำไธสา	ที่สนามหญ้าทุ่งพระเมรุ
๑ ทองอร่ามงามอไร	คังเทพไทนิมิตให้เห็น
สูงเทียมเท่าเขาพระสุเมรุ	แลดูเด่นในอัมพร
๑ งามวิจิตรประภัสสรช่างทำ	คังจะประจำไม่ร้อถอน
กุแหวไวไปทุกตอน	เสื่อนอนอมรสรวคลงมา
๑ มีฉัตรเงินแลฉัตรทอง	คณคณองก้วยเลขา
มีหงส์ทองผ่องไธสา	ขกเรียงมารอบพระเมรุ
๑ มีพระที่นั่งทรงธรรม	มีปรารอบบริเวณ
หลังคาแดงคังแสงสริเณทร	ช่อฟ้าเป็นสีสุวรรณ
๑ มีทั้งล้างอยู่สี่ทิศ	งามวิจิตรทวยช่างสรรค์
มีช่อฟ้าทุกหน้าบัน	สถทณินจะพรรณา
๑ ถักล่าวไปให้เลื่อยค	จะยาวเหยียดมากนักรหนา
พระเมรุท้าวเจ้าสุธา	ย้อมไธสาร้อยด้วยกัณ
๑ เมอจกทำสำเร็จแล้ว	งามผ่องแผ้วทุกสิ่งสรรค์
พระทูลเกล้าเจ้าเขตกัน	กำหนดวันบำเพ็ญทาน

- ๑ วันที่สิบสามเดือนมีนา พอเวลารุ่งแสงฉาน
 เชิญโกษจุฑทองผ่องโอรพาร ประดิษฐานเบญจาทอง
 ๑ ในท่ามกลางพระที่นั่งสุทิต งามวิจิตรไม่มีสอง
 ประดับเครื่องกูเรือรงรอง ค่ายเงินทองอันโสกา
 ๑ ในกำหนดสามวันนั้น โปรตให้มีเทศนา
 ครบห้ากัณฑ์ทุกวันมา ทรงอุส่าห์บำเพ็ญทาน
 ๑ แล้วประกาศให้ราษฎร ในนครทุกสถาน
 ใครจะทำบำเพ็ญทาน เพื่อเป็นการสนองพระคุณ
 ๑ ชาวกรุงศรีเมืองทุกชาติ ทราบประกาศนเรนทร์สุร
 ให้ยินยอมทำการบุญ หวังแทนคุณสัพยักรณ
 ๑ ในทีมคคหน้าที่นั่งสุทิต ที่สถิตสโมสรว
 ๑ ย่างก็มีเทศนา ทั้งลวามอญแลเง็กไทย
 บ้างสดับปกรณ์เป็นตอนไป โดยศรัทธาจิตต์เลื่อมใส
 ๑ ล้วนพระสงฆ์ทรงศึกษา มโนในกตัญญู
 เป็นแพนบกแยกเป็นหมู่ มาติกาสนันห
 ๑ วันที่สิบหกแรมสองค่ำ ตามแต่ผู้มีศรัทธา
 เป็นหมู่หมวกตั้งตวรจตรา จักประจำซึ่งโยธา
 ๑ ทหารม้าแลปืนใหญ่ ตามมรรคาทั่วทุกกอง
 มีแตรนำประจำกอง เรียงกันไปเป็นช่องช่อง
 เรียงแถวรองกันลงมา

- ๑ ทหารราชทหารเรือ คลื่นเหลือมากนักหนา
แน่นเนืองนองท้องมรรคา ทหารรักษาพระองค์ก็มี
- ๑ มโหรีก๊กก๊กก้อง ทั้งขกลองแน่นวิถึ
จักพร้อมถือนกระบวรก็ พอได้ ที่ย้ายสองโมง
- ๑ เชิญพระโกษาจุฬาราชยาน คุดระหังงามไฉ่โง
แซ่สำเนียงเสียงดังโถ่ง ยืนยิงไประคมประคา
- ๑ ออกประคตพระราชวัง พร้อมสพรังงามแสนสง่า
กระบวรเลือนออกเคลอนคลา ตามมหาราชหนทาง
- ๑ พระทูลกระหม่อมพร้อมพระวงศ์ ทกพระองค์ทูลหมองหมาง
เสด็จตามหลามหนทาง ถึงแยกอย่างแต่ก่อนมา
- ๑ ส้มเค็จกรมพระวรชีรญาณ เปนผู้ทรงอ่านอธิรรมา
นำพระศัพท้าวเจ้าสุธา เลี้ยวมรรคาพระเชศพน
- ๑ หยุคประทับที่พลับพลา ทำไว้ทำข้างสถล
หน้าวัดพระเชศพน พระจอมสถลึงศรีชัยบูชา
- ๑ ไปรดให้ยกพระโกษาจุฬาราชยาน ชนรตอินงามเลขา
จักกระบวรล้วนเทวา ชักรถมาคไผ่ฟาร
- ๑ ตามถนนมหาราช คุดเกลอนกลาคล้วนทหาร
ไม่มีใครไฉ่ขันยาน ค้วยสงสารพระร่วมโพธิ์
- ๑ ชาวกรุงไกรไทยมอญลาว นุ่งผ้าขาวคอกโซ
ล้นหลามมาหน้าวัดโพธิ์ ที่หน้าสโมสรมก็มี

- ๑ เมื่อพระโกษฐ์ไปถึงไหน ไม่ว่าใครไพร่ผู้ดี
ให้กำสลดสลดครี เลี้ยงแต่โคกก็ตามมรรคา
- ๑ ข้างจุกอุปเตียนจำเนียรน้อม ทั้งดอกไม้อ้อมรรคา
ตามสองข้างทางมรรคา น้อมวันทาทุกคน
- ๑ กระบวรเคียรเชิญพระโกษฐ์ เลี้ยงอุโหมตามสถล
ถึงเมรุทองผ่องไสวณ หยุตพลลงทันที
- ๑ จึงอัญเชิญพระบรมศพ พระจอมภพเจ้ากรุงศรี
ขึ้นยานมาศสอาดคิ น้ำสัที่พระเมรุทอง
- ๑ กรมพระยาวชิรญาณ ก็ทรงอ่านอภิธรรมสนอง
ออกนำหน้าพระโกษฐ์ทอง เข้าสู่ท้องพระเมรุพลัน
- ๑ แล้วเวียนไปใต้สามรอบ ตามรอยบโราณบรรพ์
พนักงานจัดการกัน เชิญพระโกษฐ์ขึ้นท่นเข้าพระเมรุ
- ๑ แล้วจึงรุดพระวิสูตรของ บัดทุกช่องบริเวณ
พระสุริยาพวย่ายเบน กำหนดเกณฑ์ห้าโมงตรง
- ๑ พระจอมพงศ์กัทรงธรรม ถิ่นท่นหนึ่งประจำเสด็จพระประสงค์
ถวายไถรพระไทยปลง อติศสังผลทาน
- ๑ พระหัตถ์สศกัปกรณ์ การถวายเป็นแก่นสาร
พระทูลเกล้าเจ้าคฤงคาร ถวายทานทุกกองไป
- ๑ แล้วเสด็จขึ้นพระเมรุทอง พระพิภคร์หมองไม่ผ่องใส
จุกอุปเตียนพลันด้วยท่นไค ขุนาไทยพระจุลจอม

๑ แล้วน้อมพระกายถวายพระเพลิง อัคคีเริงทรงกลืนหอม

เสด็จกลับพลับพลาพร้อม ข้าเฝ้าน้อมคำนับไท

๑ พระราชวงศ์จ้านงจำเนียร จุกอุบเทียนโดยเลื่อมใส

ทุกพระองค์ทรงขึ้นไป เอาเพลิงใส่พระโกศจุฬาลักษณ์

๑ แล้วบรรดาข้าราชการ แน่นขนานคึงจักษุสรวค์

พระสงฆ์เถรานุเถรรณ คลออกชนจนพระยา

๑ ราชทูตต่างประเทศ จนถึงเขตชนเลขา

จุกเทียนอุบพร้อมขบผา น้อมวันทาโดยเบญจางค์

พวกคนนครคึกคักดัง ขึ้นใหญ่ยิ่งคึงโผผาง

ทหารค่านับรัยทุกทาง ตามแบบอย่างแต่ก่อนกาล

๑ พระทูลเกล้าเจ้าสาภล บำเพ็ญผลอันไพศาล

พอสำเร็จเสร็จทำทาน เสด็จผ่านกลั้ววังใน

๑ พนักงารภษามาลา อยู่รักษากันไสร

พระวิสูตรยัตทุกทิศไป ระวังระไวซึ่งพระเพลิง

๑ ฝ่ายว่าประชาชน ออกเกลื่อนกล่นคอยจนเพลิง

หมายว่าจะได้ถวายพระเพลิง โดยในเชิงที่รักดี

๑ คอยแต่ย้ายไปจนรุ่ง เพราะจิตมุ่งกตเวที

ถ้าแม้นไม่ได้ถวายอัครี จะอยู่อย่างนี้ไม่กลับไป

๑ ลัทธินอกซึ่งเข้าปลา แลคหน้าไม่ผ่องใส

พอเห็นแจ้งซึ่งแสงไฟ เลี้ยงร้องให้ไปตามกัน

- ๑ เพราะเคยเห็นพระจอมพงศ์ อยู่ดำรงมไหศวรรย์
พระคุณยิ่งทุกสิ่งอัน จะนิยวันไม่เห็นพระองค์
๑ ขอสมมุติขุติไว้ ฉนั้นเห็นอโยโคเปนผง
ขึ้นว่าไปไม่หยกลง เลียงฉนั้นคงไปไม่นาน
๑ แม้นจะว่าให้ฉนั้นถึ ตามเรื่องมีมาบรรหาร
ยังมากมายหลายสถาน เป้นต้นการบ้ำเพื่ญญ
๑ แล้วก็เก็บพระอัฐิ ทรงพระคำริหมีให้สญ
พระอังคารอันมของมูล เสรีทำบุญแท้เข้าวัง
๑ ทำทานเสรีเจ้กัทิวาวาร พระอังคารพระไทยหวัง
แห่อกนอกพระราชวัง ไปสู่ยงวิคเบญจมะพลัน
๑ เรื่องคณนมีทุกสิ่ง เป้นเรื่องจริงไม่แกลังสรค์
ต้องแบ่งผ่อนเป็นตอนกัน เพราะเรื่องนั้นมากเหลือใจ ๆ

แ่ลที่ ๒

- ๑ จะแจ้งข้อต่อนเอนง ไปถึงเรื่องพระศฟไท
ที่ถวายพระเพลิงไว้ สถิตอยู่ในห้องพระเมรุ
๑ กล่าวข้อให้ฉนั้นถึ เพื่อผู้ที่ไม่ได้เห็น
จะแจ้งอรรถให้ช้กเงิน ผู้ที่ไม่เห็นได้แจ้งใจ
๑ วันที่สยเจ้กัเคื่อนมินา พอเวลาจุสสมัย
พนักงานการเงินใจ จังคยไฟด้วยพระสุคนธ์

- ๑ ครั้นเวลาหนึ่งโมงเช้า
พร้อมเสนามาคอยสำนัค
- ๑ พระจอมวังรับสั่งตรัส
เครื่องสำนัคตามทำนอง
- ๑ ไปรทให้ข้าราชการ
กับชั้นที่เป็นราชินิกุล
- ๑ ไปรทให้เคียรสำนัคกัน
สำนัคครบครบบริบูรณ์
- ๑ พระจอมพงศ์ทรงทอดไทร
พระสงฆ์ถนถนจักสรวด์
- ๑ แล้วเก็บพระอิฐพลัน
พระบรมวงศาพาพร้อมเพรียง
- ๑ ใต้รับแจกพระอิฐ
โดยจงรักไม่พักเว้น
- ๑ แล้วพระองค์ทรงจักสรวด์
คุณผดาสสอาดตา
- ๑ จำหลักเป็นลายกนก
ทุกใส่สศแทบหทัยอัย
- ๑ แล้วรวมพระอังการนั้น
เอาพานทองรองรับไว้
- พระทูลเกล้าจอมพล
ลุ่มณฑลพระเมรุทอง
ให้เร่งจัดสิ่งสิ่งของ
พร้อมสิ่งของของมูล
ที่เป็นวงศ์วารราชประยูร
ข้าเฝ้าทูลลอองชล
ทักสรวด์ไว้เกาท
หยดอัยทักมัจฉา
คณอัยสัประทัง
เการุณนัยประเทียง
สรงสัคนัยให้เกลาเกลียง
เฝ้าอยู่เพียงฐานพระเมรุ
เมื่อคำให้ระไ้เห็น
หมายไว้ไปนทัญชา
ใ้ส่โกษฐัฐวณอันเลขา
ประคัยประกาศ้วยเพ็ชรพลอย
แสงเพ็ชรนั้นคังหิงห้อย
ถ้วนเพ็ชรพลอยงามวิไล
ลงผอบสุวรรณบรรทุไ้
กระหวัดไ้สวดกรรณ

- ๑ เครื่องพระราชอิศริยยศ มีพร้อมหมดเป็นคู่เคียง
เหล่าแตรวงก็ส่งเสียง แซ่สำเนียงด้วยคนตรี
- ๑ นายทหารทั้งบกเรือ กลันเหลือแน่นวิถึ
เกร็ดสายหมายพอกี พอไต่ทให้เคลื่อนคลา
- ๑ พระทูลเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่พร้อมทั่วพระวงศา
เสด็จตามหลามมรรคา เข้าพระบรมมหาราชวัง
- ๑ แล้วเชิญพระอิฐไท เข้าสู่ในพระที่นั่ง
กุศลปราสาทราชบัลลังก์ ล้วนเครื่องตั้งด้วยแวว
- ๑ ส่วนฉอบพระอังคาร ประคิษฐานในวัดพระแก้ว
ในปรำงค์ปราสาทโสภาสแล้ว แลล้วนแล้วด้วยเงินทอง
- ๑ พระจอมพงศ์ทรงบำเพ็ญ บุญเพื่อเป็นอุปการสนอง
ทรงเลื่อมใสพระไทยปอง คมลมองด้วยไทยทาน
- ๑ แล้วเชิญโกษฐ์พระอิฐไท อธิราชในอศิกกาล
หาลิขหำถวันประมวณประมาณ ประคิษฐานตามท่อนันควร
- ๑ เครื่องตั้งประทับสำหรับพระยศ มีพร้อมหมดตามกระบวร
เครื่องคนตรมีครบถ้วน ประโคมควรแก่เวลา
- ๑ พระสงฆ์เจริญพระมนต์ทุกวัน มีทั้งพระธรรมเทศนา
พระจอมพงศ์พระทรงอสำหิ เสด็จมาบำเพ็ญทาน
- ๑ ทรงถวายชงเครื่องกระยา รสโอชาทั้งคาวหวาน
พระฉินเสด็จสำเร็จการ จอมคฤงคารทรงทอดผ้าไตร

- ๑ พระสงฆ์สวดปกรณ์พลัน เป็นนิรันตรโศกเลื่อมใส
 ทุกทุกพระโกษาธุรงโปรดให้ ช่างหน้าช่างในบำเพ็ญบุญ
 ๑ พระญาติวงศ์ทรงอุส่าห์ โดยศรัทธาไม่เสื่อมสูญ
 พระไทยปองสนองคุณ ยำเริญบุญโดยรำพึง
 ๑ จอมนิเวศน์เสด็จโดย ประทานโปรยเหรียญสลึง
 ทั้งชายหญิงซึ่งกันเอง ทำบุญถึงเจ็ดทิวา
 ๑ ในเจ็ดวันนั้นเล่าไชว ทรงโปรดให้ชาวประชา
 ที่ถือนักกัญญา ไปวันทาพระอิฐโท
 ๑ ถึงวันทศเมษายน เป็นเดือนคนชนบใหม่
 ย้ายสามโมงทรงโปรดให้ จิตตั้งไว้ซึ่งรวกระบวร
 ๑ ทหารราชทหารม้า จิตไว้ท่ามครบถ้วน
 เป็นชนกจักรบวร เวลาควรย้ายสี่โมงทรง
 ๑ เชิญผอบพระอังคาร สู่ราชยานงามสูงส่ง
 ชอกจากวังทั้งจำนง กระบวรตรงเป็นแถวไป
 ๑ แล้วเชิญผอบพระอังคาร ประคิษฐานบนรถไชย
 ม้าแปดเคียงเรียงไล่ เทียมพิไชยราชรถทรง
 ๑ พระจอมพงศ์ทรงอาชา พร้อมบรรดาพระญาติวงศ์
 เหล่าชนกจักรวงศ์ เรียงแถวตรงเป็นกองไป
 ๑ กระบวรเลือนออกเคลื่อนคลาศ ไปตามถนนราชดำเนินใน
 เป็นกองกองมอของไล่ เลี้ยวขึ้นไปราชท่าเทือกกลาง

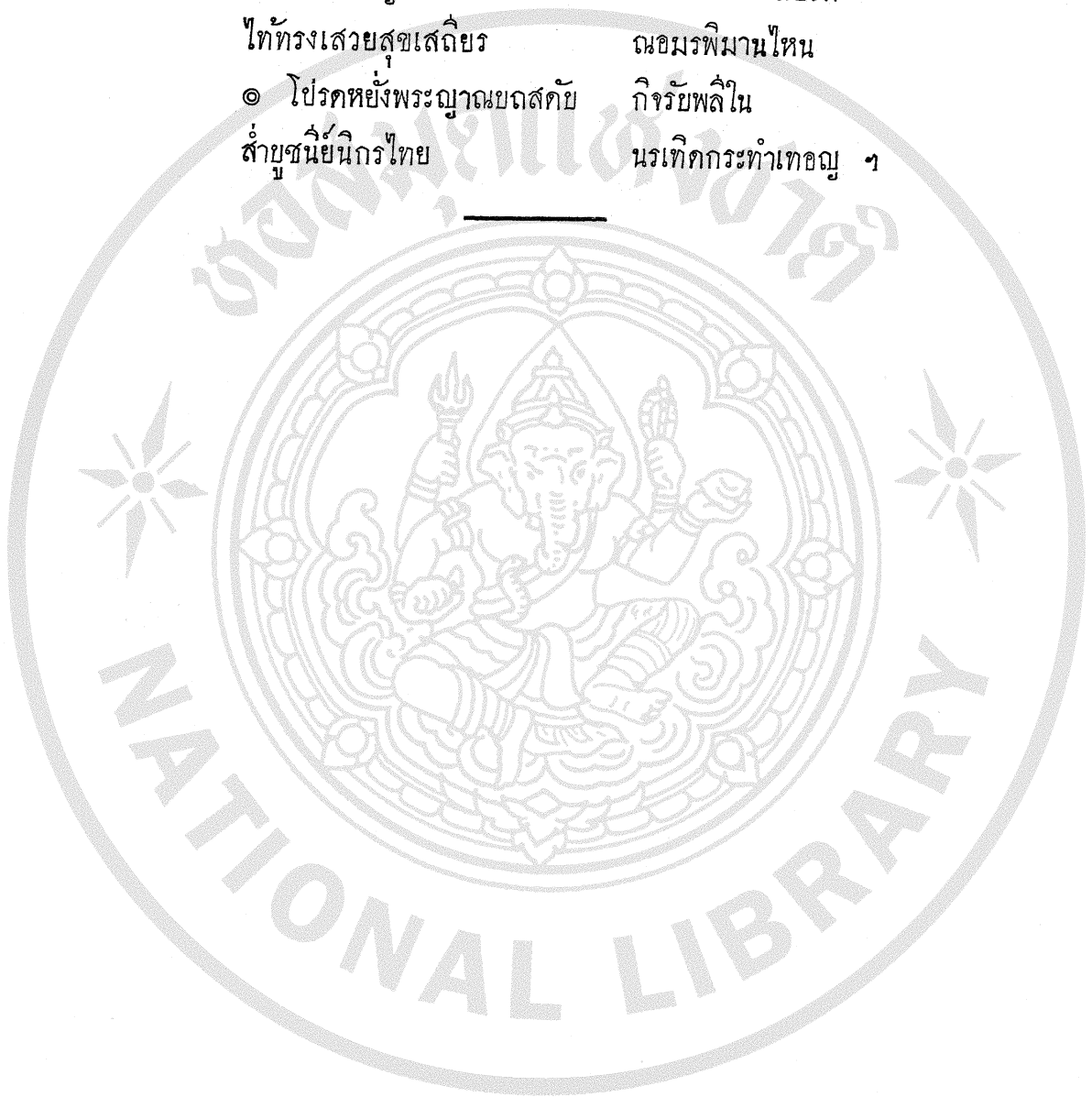
- ๑ ไปทางราชคําเนิรนอก แล้วเลี้ยวออกเบญจาศทง
ถึงทวงตวันอันกว้างขวาง คําเนิรทางถนนชกพลัน
๑ พอลงซึ่งวัดเบญจมะ จึงเชิญพระอริการนั้น
เข้าสู่โบสถ์โปรกัศวรรค์ เปนต้นชั้นสตยกรณ
๑ ครั้นสำเร็จเสร็จทำบุญ นเรนทร์สุรจอมนิกร
ปราธนาให้ถาวร ในชั้นตอนพระอริการ
๑ บรรพในหีบศิลา กระทรวงโยธายักประธาน
ผนึกฝาไม้ซ้าการ จอมคฤงการจึงตรัสบัญชา
๑ ให้เจาะฐานพระชินราชไว้ บรรพไว้ซึ่งหีบศิลา
ผนึกสนิทปักแน่นหนา แล้วจอมสุธากลับคืนวัง
๑ นี่และนระปลงลัการ อยานินทาวาลับหลัง
ว่าตัวฉันคืนทูลัง จนเกินพั่งนำรำคาญ
๑ เขาร้องขอก็ต้อว่า เกยเรื่องมาไซ้บรรพหาร
กล่าวย่อย่อพอรู้การ ยังเนิ่นนานอีกยักยาว
๑ แม้นจะว่าให้ถ้วนถึ ท่านทั้งนค่งนังหา
กล่าวพอแจ้งแห่งเรื่องราว เปนมุลเค้าข้อใจความ
๑ นี่แหละท่านทั้งหลาย เรื่องความตายไม่ต้องถาม
จงมานะพยายาม ทำบุญตามกำลังตน
๑ การทำบุญไม่สูญเปล่า บุญของเราคงเกิดผล
เป็นชมทรรพย์สำหรับตน เมื่อใกล้ขบจนเป็นสัจจริง

- ๑ จะยกตัวอย่างอ้างให้รู้
พระเจ้ากรุงศรีเป็นที่ยัง
จงตรองคทั้งชายหญิง
ต้องละทิ้งไปแต่องค์
- ๑ ความขรรโดยไม่เลือกหน้า
ความจริงที่ยังที่ยัง
ท้าวพระยาแลพระสงฆ์
เป็นมั่นคงคือความตาย
- ๑ ฉนั้นจะเขื่อนช่วยเคื่อนัก
พระทลเกล้าเราทั้งหลาย
ให้ประจักษ์ทั้งหญิงชาย
เสร็จฉันผายเข้านิพพาน
- ๑ เมื่อพระองค์ทรงพระชนม์
เราอาศรัยใต้โพธิสมภาร
พระคุณอันแผ่ไพศาล
ได้สั่งสำราญสิริวิไล
- ๑ ควรที่เราท่านจะหมั่นทำบุญ
แล้วอุทิศผลทานมัย
สนองพระคุณโดยความเลื่อมใส
ถวายไทพระรุมพล นั้นแท้ละ ฯ

ฉันท์บูชาพระคุณ
ของคณะหนังสือพิมพ์ไทย

๑๕ องค์ไภพระจอมจุลมหา	บิษราชชาวไทย
ที่หาสยามรัฐไพ	บุลลพเฉลิมพงศ์
๑ รามาริย์ ตีกลดขึ้น	สิริสินทร์จุฬาลง
กรณเฑาะประเทศประทุม	คฤชไผทไชย
๑ องค์นั้นพระผืนสละนิโยค	อิทธิโลกพระควรไค
สู่สรวงล่งวงผิและระไซ	คณาคันขยับ
๑ จวบพรวชอัญมณียม	อนกรมอภิมัน
ทั่วราชพงศ์ประยูรช	พดุมิสมประชาชน
๑ วันเหมือนสวรรค์คตสมัย	หฤทัยประทีปกล
ธรรมมั่นกตัญญูทกมล	กตเวทีเปนมูล
๑ เมื่อมุ่งม่านสนม	คานักเอาฐ
เพื่อน้อมสนองพระคุณพล	ศิรผองพดกสรรพ
๑ บังคมบรมศุภลักษณ์	สหพรักสพรังพรรค
มวณูมาสไมสรอนันต์	ยลแน่นณลานหลวง
๑ ลักการการวประนม	กรกัมถวายพวง
มาลาพิเลปนุชยพวง	กระไรอุปประทีปเทียน

- ๑ สรรวมเบญจมาธิปพระบาท ขั้วราชระบือเกียรติ
 ไททรงเสวยสุขเสถียร ฌอมรพินาไน
 ๑ ไพรคหยังพระญาณบดสัข กิรยพลีไน
 สำบูนัยนิกรไทย นรเทิดกระทำเทอญ ฯ

ฉันทบูชาพระคุณ
ของคณะหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์

๑๕ โอวาทอันอัครทกซ์	กลรูกนวกร
คือคราวพระเจ้าชววรร	วิวิธวามเขญม
๑ อิกทั้งพระมารดรประเทศ	อุปเทษพระชนม์เป็น
ตั้งสุริยและจันทร์เกษมเพ็ญ	ศิวิลัยวราภา
๑ เวียนมาประสบนสหัสมาส	เพราะพระบาทอุภัยคลา
สู่สุวรรณคโถกะทิพยา	ศยร่วมคตลาคม
๑ นบรอบกับญมพระราม	ประลสิขณนำสม
ฝ่ายแม่เฒเกล้ากฤตยคม	ฉเผคยสยเดี่ยว
๑ ทวยราษฎร์ระลึกพระคุณลา	ธุระทำก็กลมเกลียว
กันเพื่อประนตเพราะพระเฉลียว	มนะนกระลึกถึง
๑ ต่างคนก็โอนคิระและต่าง	จิตต์ต่างก็รำพึง
ต่างหัดถ้ประนมนษะการลง	อยะเทคทะอุปเทษน
๑ ต่างโหยหวัก็เอยวจนพว	สัจยาภิปรายเพียร
เพื่อขอพระองค์ทวิเสถียร	ทิพโลกสุวาลัย
๑ แม้นมีอากศพระจะอุบัติ	ฉมนนุษยพบไทน
ขอขงพระองค์อุบัติใน	วรเทพบุริศวิ
๑ เป็นเจ้าฉเหล่านิกรไทย	คฤขรรพกาลมี
สมทั้งประสงคพิศกจิ	รสมัญเสมอเทอญ ๗

ฉันทน์ที่บูชาพระคุณ
ของคณะหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์

๑๕ สรรวมเสริมเผือกนิพนธ์	กลไอ้ฉันทน์
โดยเคียนคูลาคมนพร	ขประสขวิสัยสมัย
๑ ชวนเชื่อนและเคียนทพราช	ภูราชคิประชาไทย
เห็นงามสยามนิคมไฟ	บุลยศสัยยัง
๑ นั้นบดขยี้ท้าวทนต์	จุลจอมจุฬาลง
กรณให้ ธิเบศร์พิตรฝั่ง	มนทวิหทัยชน
๑ ยืนยืนเจริญนครเว	สุขเคาประคูกกล
ไฟฟ้าและนาครกมล	วิธองพยายาม
๑ แม่ท้าวจะยี่ดยน	นรชนจะชูความ
อิมเขมเกษมมงคลงาม	กลเงื่อนเส้นอนเส้น
๑ ไอ้ท้าวสิทิงพระบุตร	นิรปองประสงค์เลอ
ทอศทันพระชนมชีพ	คิรท่มณทามสยาม
๑ ไว้ทุกขราชภูพศก	รอุกระโอยตาม
ตามกันกระคัลยประนาม	กรน้อมมนโนทาว
๑ ถิ่นถิ่นและกลั่นกมลศรี	แลระลึกเกลียวคราว
คราววสันทวิธินนพาว	อสุพร่างเพราะพรำไทย

- ๑ ป๋อมซังและวังทพยวาช ฏวแล้วมีแคล้วไคร
 สันชาติและวาสนไฉน บมีอาจะลิมเลย
- ๑๖ คายนคถวารเคย อันควรวอนเลลย ๑
 เมอสยพิเศษฏฤษฏสมัย
- ๑ ระลิกเพอณคมบรมไท พระเศษคัยไกล
 เกรวิกันแต่เกียรทภุชร
- ๑ อิกอนสาวรียนสร คงแนแก่นร
 ประหนึ่งรุ่มเกล้าเงาบัง
- ๑ ไครทกซ์ไครวอนยอนยัง ชุกรประนัง
 ประนค่านงดงเสมอ
- ๑ กำหนทกใจไยไผลช พลชคพรำฆ่าเรอ
 พระเศษแห่งไทม์ธรรม
- ๑ แม่ท้าวสธิตทามสวรค์ พระองค์คงณัน
 พระเนตรสังเวชนรชน
- ๑ กัษรอนโดยเทพฤทธิคด คัยหล้าสากล
 เพอกิจกอบพยดยเมตตา
- ๑ คายนซำมเจตนา พว้อมจิตคว่ำจ
 อิกกายกรกระพุ่มพุมใจ
- ๑ ในนาม“สยามราชฎร์”ไทย ชอถวายพรไชย
 พระจงเสวยสุขสวรค์

๑ ข้าชั่วชอบสุคพุทธริน ทรคัลลัลกัลป์
เกินแก่งแอ่งโสมฮาวรณ

๑ วิญญาณพระเทพบิทร เสริมสุขสโมสร
สถิตเสถียรยุติธรรม นั้นเทอญ ๑

